

MODEL MEDOBČINSKEGA SODELOVANJA NA PODROČJU OSKRBE Z LOKALNO PRIDELANO HRANO V LJUBLJANSKI URBANI REGIJI

**ANALIZA TRENUTNEGA STANJA OSKRBE Z LOKALNO PRIDELANO HRANO IN
OSNUTEK MODELA MEDOBČINSKEGA SODELOVANJA**

Ljubljana, april 2015

MODEL MEDOBČINSKEGA SODELOVANJA NA PODROČJU OSKRBE Z LOKALNO PRIDELANO HRANO V LJUBLJANSKI URBANI REGIJI

ANALIZA TRENUTNEGA STANJA OSKRBE Z LOKALNO PRIDELANO HRANO IN OSNUTEK MODELA MEDOBČINSKEGA SODELOVANJA

Avtorja:

Tomaž CUNDER, univ. dipl. geogr.
Matej BEDRAČ, univ. dipl. kmet.

Pričujoča publikacija je bila financirana po pogodbi št. 138/2014 med Regionalno razvojno agencijo Ljubljanske urbane regije in Kmetijskim inštitutom Slovenije. Za vsebino te publikacije odgovarja Kmetijski inštitut Slovenije.

Založil: Kmetijski inštitut Slovenije

Publikacija v elektronski obliki je objavljena na spletnih strani Kmetijskega inštituta Slovenije
http://www.kis.si/Druge_publicacije

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

338.439(497.451)(0.034.2)

CUNDER, Tomaž

Model medobčinskega sodelovanja na področju oskrbe z lokalno pridelano hrano v ljubljanski urbani regiji [Elektronski vir] : analiza trenutnega stanja oskrbe z lokalno pridelano hrano in osnutek modela medobčinskega sodelovanja / avtorja Tomaž Cunder, Matej Bedrač. - El. knjiga. - Ljubljana : Kmetijski inštitut Slovenije, 2015

ISBN 978-961-6505-74-1 (pdf)
1. Gl. stv. nasl. 2. Bedrač, Matej
280002304

Kazalo vsebine

1	Uvod	5
2	Teoretična izhodišča.....	5
3	Vsebinski cilji projekta	6
4	Analiza trenutnega stanja oskrbe z lokalno pridelano hrano v LUR	7
4.1	Pomen kmetijstva v splošnem gospodarstvu	7
4.2	Raba skupnih in kmetijskih zemljišč	8
4.3	Naravne razmere za kmetijsko pridelavo	9
4.4	Ocena proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč	10
4.5	Struktura kmetijske pridelave.....	11
4.6	Struktura kmetijskih gospodarstev glede na vrsto in način pridelave	14
4.7	Obseg kmetijske pridelave na kmetijskih gospodarstvih.....	15
4.8	Obseg ekološkega kmetijstva in okolju prijaznejših načinov kmetovanja	17
4.9	Namen pridelave in stopnja samooskrbe	19
5	Model medobčinskega sodelovanja na področju oskrbe z lokalno pridelano hrano	21
5.1	Deležniki, ki neposredno prispevajo k spodbujanju oskrbe z lokalno hrano	21
5.1.1	Kmetijski pridelovalci in združenja pridelovalcev	21
5.1.2	Kmetijske zadruge.....	22
5.1.3	Kmetijska svetovalna služba	22
5.1.4	Živilsko predelovalna industrija	23
5.2	Deležniki, ki posredno prispevajo k oskrbi z lokalno pridelano hrano.....	23
5.2.1	Občine	23
5.2.2	Lokalne akcijske skupine	24
5.2.3	Država	25
6	Model izvajanja regionalnega projekta z lokalno pridelano hrano	27
6.1	Aktivnosti na področju kmetijske pridelave	27
6.1.1	Ohranjanje proizvodnega potenciala za proizvodnjo hrane	27
6.1.2	Pidelava hrane izven kmetijskih gospodarstev.....	28
6.1.3	Izobraževanje kmetijskih pridelovalcev za pospešitev lokalne oskrbe s hrano	28
6.2	Aktivnosti na področju predelave kmetijskih proizvodov	29
6.2.1	Predelava kmetijskih proizvodov na domu.....	29
6.2.2	Mali in srednje veliki obrati za skupno predelavo kmetijskih proizvodov	30
6.2.3	Proizvodnja kakovostnejše hrane in sheme kakovosti	30
6.3	Aktivnosti na področju prodaje in trženja kmetijskih proizvodov	31
6.3.1	Neposredna prodaja kmetijskih proizvodov	31
6.3.2	Kratke prehranske (oskrbne) verige z lokalno pridelano hrano.....	32
7	Sklepne misli.....	34
8	Viri in literatura	35
9	Priloge.....	36

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Izbrani kazalniki pomena kmetijstva v Ljubljanski urbani regiji (LUR)	7
Preglednica 2: Število glav živine po kategorijah živine v LUR in v Sloveniji leta 2000 in 2010	11
Preglednica 3: Število kmetijskih gospodarstev po rabi zemljišč in njihova povprečna velikost	12
Preglednica 4: Število kmetijskih gospodarstev z živino in njihova povprečna velikost	13
Preglednica 5: Število oseb in število delovne sile na kmetijskih gospodarstvih	13
Preglednica 6: Število kmetijskih gospodarstev po glavnih tipih kmetovanja	15
Preglednica 7: Obseg in sestava kmetijske pridelave po rabah na kmetijskih gospodarstvih	16
Preglednica 8: Obseg pridelave vrtnin na kmetijskih gospodarstvih	17
Preglednica 9: Število in delež kmetijskih gospodarstev z ekološkim kmetovanjem	17
Preglednica 10: Število kmetijskih gospodarstev in površina KZU pod drugimi KOP ukrepi	18
Preglednica 11: Število in delež kmetijskih gospodarstev po namenu pridelave v letu 2010	19
Preglednica 12: Kmetijska zemljišča v obdelavi glede na tip kmetij v OMD po občinah	37
Preglednica 13: Razvrstitev njiv glede na njihov proizvodni potencial (kvaliteto tal) po občinah	38
Preglednica 14: Razvrstitev travinja glede na njihov proizvodni potencial (kvaliteto tal) po občinah	39
Preglednica 15: Število kmetijskih gospodarstev in povprečno število živine; po občinah	40
Preglednica 16: Število kmetijskih gospodarstev in povprečna površina pomembnejših kultur; po občinah	41
Preglednica 17: Število kmetijskih gospodarstev in povprečna površina krmnih rastlin po občinah	42
Preglednica 18: Število kmetijskih gospodarstev po proizvodnih tipih in občinah	43
Preglednica 19: Kmetijska gospodarstva glede na namen pridelave po občinah	44
Preglednica 20: Razporeditev nekaterih deležnikov oskrbe z lokalno pridelano hrano po občinah	45

Kazalo slik

Slika 1: Struktura rabe zemljišč v Ljubljanski urbani regiji	8
Slika 2: Razporeditev kmetijske zemlje po posameznih tipih kmetijskih gospodarstev	9
Slika 3: Struktura njiv in travinja glede na kvaliteto tal za kmetijsko pridelavo	10
Slika 4: Splošna in kmetijska izobrazbena struktura gospodarjev	14
Slika 5: Model izvajanja regionalnega projekta oskrbe s hrano – deležniki in aktivnosti	33

1 Uvod

Zavedanje o pomenu lokalno pridelane hrane postaja tako z ekonomskega kot tudi strateškega vidika čedalje pomembnejše področje, ki mu bo v prihodnosti prav gotovo potrebno posvetiti še bistveno več pozornosti. Zaradi pričakovanega zaostrovanja razmer na področju pridelave in oskrbe s hrano, pa tudi zaradi spoznanj o velikih negativnih okoljskih učinkih, ki jih prinaša transport hrane na velike razdalje, se pomen lokalne in regionalne samooskrbe s hrano vedno pogosteje postavlja v ospredje. Prehranska varnost in lastna proizvodnja hrane ponovno postaja pomembno strateško politično vprašanje tudi v Sloveniji, ki z lastno kmetijsko pridelavo še zdaleč ne pokriva svojih potreb po kmetijsko-živilskih proizvodih.

Podobna trditev kot za nacionalno raven velja tudi za območje Ljubljanske urbane regije (z regionalno razvojnega oziroma statističnega vidika tudi Osrednjeslovenska statistična regija). Ta osrednja, najbolj razvita in gosto poseljena regija v Sloveniji, tako z naravno kot tudi družbeno geografskega vidika nima najbolj primernih razmer za intenzivno in širokopotezno kmetijsko pridelavo. To še zlasti velja, če jo primerjamo s Pomursko regijo, ki velja za kmetijsko najbolj razvito območje v Sloveniji. Naravne razmere za kmetijstvo v Ljubljanski urbani regiji so namreč zelo pestre, kar se odraža tako v raznolikosti pridelave kot tudi v njeni intenzivnosti.

Navkljub temu, da je pridelava hrane zaradi navedenih značilnosti v Ljubljanski urbani regiji, vsaj kar se tiče obsega in raznovrstnosti pridelave, v določeni meri omejena, pa to vsekakor ne velja za drugi del prehranske verige t.j. potrošnjo hrane. Najpomembnejše prednosti regije t.j. njen središčni položaj, dobre prometne povezave in to, da je v njej prestolnica države, so namreč tisti razvojni dejavniki, ki bistveno vplivajo na to, da navedena regija resnično potrebuje svoj in v veliki meri specifičen model oskrbe s hrano.

2 Teoretična izhodišča

Osnovno izhodišče, ki ga je pred načrtovanjem Modela medobčinskega sodelovanja na področju oskrbe z lokalno pridelano hrano v Ljubljanski urbani regiji potrebno upoštevati, je celostni razvojni pristop. V tem smislu je najprej potrebno odgovoriti na vprašanje, kaj pravzaprav pomeni pojem »lokalna trajnostna oskrba s hrano«.

Velik del odgovora na zastavljeno vprašanje izhaja že iz ene od definicij trajnostnega razvoja, ki pravi: Trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi pri tem ogrozili zadovoljevanje potreb prihodnjih generacij (Brundtland, 1987). Trajnostni razvoj je na strateški ravni osnovna zahteva, ki se pojavlja praktično v vseh razvojnih dokumentih, tako na globalni kot tudi na evropski in nacionalni ravni. »Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020« opredeljuje trajnostni razvoj kot medsebojno odvisen in uravnotežen razvoj v ekonomskem, socialnem in okoljskem smislu. Trajnostno naravnano je torej tisto kmetijstvo, ki je ekonomsko učinkovito in konkurenčno, socialno in družbeno odgovorno in hkrati okolju prijazno in vzdržno.

Lokalna trajnostna oskrba s hrano predstavlja lokalno pridelavo, predelavo in distribucijo trajnostno proizvedene hrane, ki je fizično in cenovno dostopna lokalnemu prebivalstvu in porabljena na lokalnih trgih. Zadostna lokalna pridelava, predelava in poraba hrane je pomembna predvsem zaradi:

- zagotavljanja nacionalne (in regionalne) prehranske varnosti za krizna obdobja,
- zmanjšanja odvisnosti od zunanje trgovine v času motene oskrbe, ko se lahko pojavijo različni ekonomski pa tudi drugi vplivni dejavniki (večje nihanje cen, večje in spremenljivo povpraševanje po prehranskih izdelkih, izrazito nihanje cen energentov, ekstremni klimatski pojavi, ki vplivajo na višino pridelkov itd.),
- urejenosti in obdelanosti kmetijskega in podeželskega prostora,
- ohranjanja in odpiranja novih delovnih mest na podeželju,
- zmanjšanja socialnih razlik in neenakosti,
- varovanja okolja, predvsem z vidika velikega zmanjšanja stroškov zaradi krajših transportov, manjšega hrupa in onesnaževanja zraka,
- izboljšanja zdravja ljudi kot posledica uživanja z vidika prehranske varnosti kakovostnejše hrane (predvsem z vidika vsebnosti hranil in vitaminov).

Zagotavljanje hrane lokalnemu prebivalstvu s trajnostnim izkoriščanjem domačih proizvodnih virov je s strateškega vidika usmeritev, ki zagotavlja neke vrste ekonomsko suverenost tako na nacionalni kot tudi regionalni ravni. Praktično isti cilj zasleduje tudi prehranska politika, ki z različnimi ukrepi poskuša pospešiti ponudbo in povpraševanje po kakovostni in zdravju koristni hrani, pridelani lokalno in na trajnostni način.

3 Vsebinski cilji projekta

Naloga je z vsebinskega vidika del širšega RURBANCE projekta, katerega osnovni namen je, povezovanje podeželskih in mestnih skupnosti s ciljem ustvarjanja uspešnih, konkurenčnih regij, ki temeljijo na sonaravnem in trajnostnem razvoju in vključujejo socialne, gospodarske in okoljske vidike. Med cilji projekta sta tudi razvijanje celostnih, na sodelovanju temelječih modelov upravljanja in aktiviranje omrežij in sistemskih povezav med različnimi deležniki. V skladu z predstavljenimi cilji celotnega projekta je opredeljen tudi vsebinski okvir pričujoče naloge.

Model medobčinskega sodelovanja na področju oskrbe z lokalno pridelano hrano predstavlja celovit in zaokrožen ekonomski sistem, ki na lokalni in posledično tudi regionalni ravni vključuje vse glavne dejavnike v tki. prehranski verigi. Tesnejše sistemsko sodelovanje in povezovanje med primarno pridelavo, predelavo, trženjem in končno potrošnjo je tista usmeritev, ki bo v končni fazi prav gotovo pripeljala do višje ravni samooskrbnosti s hrano v Ljubljanski urbani regiji. V smislu navedenega celostnega pristopa k lokalni in trajnostni oskrbi je naročnik projekta tudi opredelil tri vsebinske sklope naloge, ki hkrati predstavljajo tudi neke vrste sekundarne cilje projekta. Ti so:

- Analiza trenutnega stanja oskrbe z lokalno pridelano hrano v Ljubljanski urbani regiji.
- Opredelitev in priprava Modela medobčinskega sodelovanja na področju oskrbe z lokalno pridelano hrano v Ljubljanski urbani regiji.
- Opredelitev in priprava Modela izvajanja regionalnega projekta oskrbe z lokalno pridelano hrano.

Prvi vsebinski sklop, ki predstavlja pomembno podlago za dosego preostalih dveh ciljev naloge, je izdelan na podlagi izrazito analitično deskriptivnega dela. Analize najpomembnejših dejavnikov, ki vplivajo na oskrbo z lokalno hrano so narejene na podlagi podatkov iz različnih razpoložljivih baz. Osnovna zemljiška struktura je prikazana na podlagi podatkov iz Evidence rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki jih zbira resorno Ministrstvo za

kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Z razvojnega vidika pomembna ocena razpoložljivega zemljiškega potenciala je izdelana na podlagi drugih podatkov, s katerimi razpolaga navedeno ministrstvo oziroma Agencije za kmetijske trge in razvoj podeželja. Večina podatkov o agrarni strukturi in razpoložljivi delovni sili pa je pridobljena iz uradnih evidenc Statističnega urada Republike Slovenije.

4 Analiza trenutnega stanja oskrbe z lokalno pridelano hrano v LUR

Zaradi prepletenosti različnih razvojnih dejavnikov, ki vplivajo na raven oskrbe z lokalno pridelano hrano na regionalnem nivoju, je potrebno k izdelavi modela za izboljšanje te oskrbe pristopiti izrazito celovito in sistematično. Za utemeljitev potrebnih sistemskih sprememb in konkretnih rešitev je analiza trenutnega stanja predhodno nujno potrebna. Gledano iz razvojnega vidika mora obravnavati vse poglobitve dejavnike, ki vplivajo na raven oskrbe in to so:

- Kmetijska zemljišča in kmetijski prostor kot osnovni potencial za izboljšanje ravni oskrbe s hrano.
- Raven sedanje kmetijske pridelave in njene značilnosti.
- Socio-ekonomske značilnosti nosilcev kmetijske pridelave in razpoložljiv delovni potencial za pridelavo hrane.
- Organiziranost pridelave in trženja kmetijskih proizvodov.

4.1 Pomen kmetijstva v splošnem gospodarstvu

Tudi v Ljubljanski urbani regiji se, podobno kot to velja za celotno Slovenijo, pomen kmetijstva v splošnem gospodarstvu nenehno zmanjšuje. To se kaže pri vseh kazalcih, s katerimi običajno opredeljujemo ekonomsko vlogo te dejavnosti, predvsem pa pri deležu kmetijstva v skupni ustvarjeni bruto dodani vrednosti (BDV) in deležu aktivnih v kmetijstvu oziroma deležu kmetov v delovno aktivnem prebivalstvu.

Preglednica 1: Izbrani kazalniki pomena kmetijstva v Ljubljanski urbani regiji (LUR)

	BDV kmetijstva od			Aktivni v kmetijstvu od		
	Leto 2000	Leto 2010	Indeks 2010/00	Leto 2000	Leto 2010	Indeks 2010/00
LUR	1,7	1,0	58,8	1,5	1,2	84,4
Slovenija	3,4	2,5	73,5	4,5	3,4	74,9

Vir: SURS

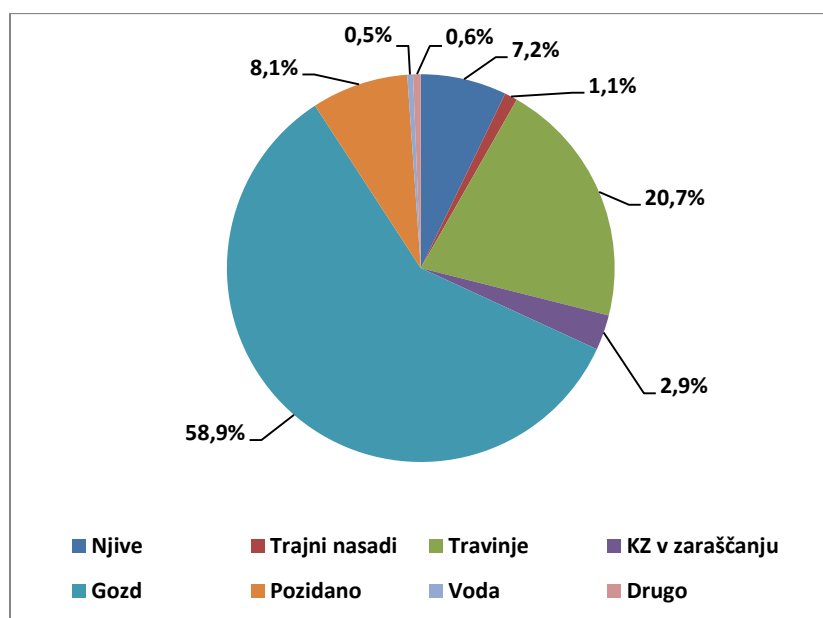
Kmetijstvo v Ljubljanski urbani regiji je v letu 2010 ustvarilo 12,9 % bruto dodane vrednosti celotnega slovenskega kmetijstva. V strukturi vseh gospodarskih dejavnosti, k prispevajo k skupni bruto dodani vrednosti, predstavlja le še 1,0 %. Kot je razvidno iz priložene primerjave, delež kmetijstva v skupni ustvarjeni bruto dodani vrednosti v regiji pada nekoliko hitreje kot to velja za celotno državo. Vzrok za tako. Nasprotno od BDV se je v analiziranem desetletnem obdobju v primerjavi s slovenskim povprečjem v bistveno manjši meri zmanjšalo število zaposlenih v kmetijskem sektorju.

4.2 Raba skupnih in kmetijskih zemljišč

Značilna posledica specifičnih naravnih razmer za kmetijsko pridelavo v Ljubljanski urbani regiji se kaže v strukturi rabe zemljišč. Kot je razvidno iz priloženega grafičnega prikaza iz Evidenca rabe zemljišč za leto 2014 se, podobno kot v večini drugih slovenskih regij, tudi v Ljubljanski urbani regiji v strukturi rabe pojavlja očitna prevlada gozdov. Kmetijska zemljišča v strukturi rabe zemljišč skupaj predstavljajo le slabih 33 %, kar z vidika tega kazalnika Ljubljansko urbano regijo uvršča v spodnji del slovenskih regij.

Pomembnejši kot stanje pa so tisti procesi v prostoru, katerih učinki se najbolj odražajo v dejanski rabi tal. Primerjava absolutnih vrednosti posameznih kategorij rabe opozori, da se struktura rabe zemljišč in predvsem razmerje med gozdnimi in kmetijskimi zemljišči v zadnjih petnajstih letih ni pomembno spremenilo. Pomembneje (za 5 %) se je povečal le delež pozidanih zemljišč.

Slika 1: Struktura rabe zemljišč v Ljubljanski urbani regiji

Vir: MKGP, Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč 2014

V sami strukturi rabe kmetijske zemlje so se za razliko od skupnih zemljišč v zadnjih letih odvijale bolj očitne spremembe. Medtem ko se je na eni strani površina kmetijske zemlje celo povečala za 2 % (tudi zaradi določenih metodoloških sprememb pri zajemu rabe), pa se je nasprotno površina kmetijske zemlje v obdelavi (KZO) v istem obdobju zmanjšala za 3 %. Podatki kažejo, da je vzrok za to zmanjšanje predvsem zaraščanje kmetijskih zemljišč. Čeprav nekateri podatki za ožja prostorska območja za zadnjih nekaj let kažejo, da se ta proces nekoliko umirja, pa se je v letu 2014 v tem stanju neobdelanosti nahajalo kar 2.374 ha kmetijske zemlje.

Prevlada absolutnega travinja (travnikov in pašnikov) je več kot očitna, saj pokrivajo več kot 70 % vse kmetijske zemlje v obdelavi. V petnajstih letih se je njegov delež v strukturi rabe KZO povečal za skoraj 10 odstotnih točk. Nasprotno se je zmanjšala površina njiv, ki v strukturi predstavljajo le še četrtno vse površine KZO. Njivski svet je pretežno omejen na

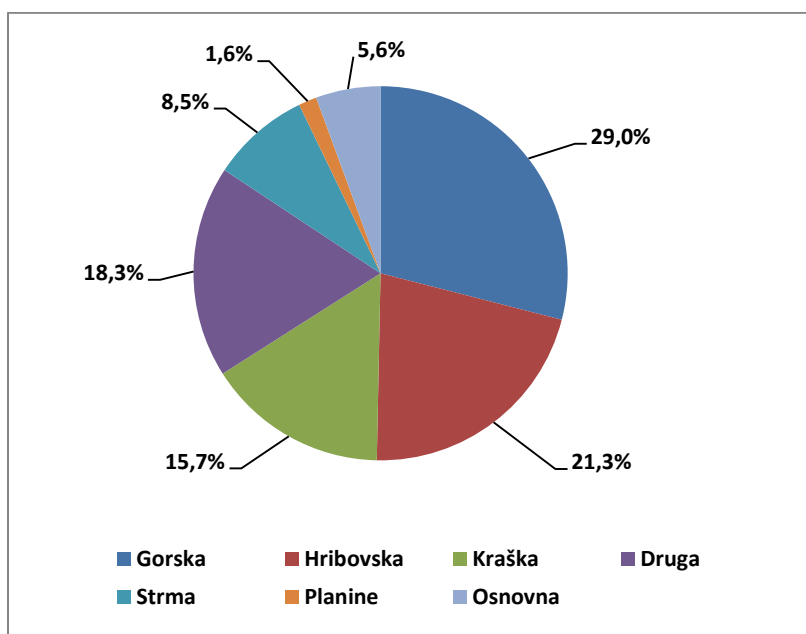
ravninsko območje regije, kjer ga še posebno ogroža urbanizacija. Z 0,03 ha njiv na prebivalca ta regija daleč zaostaja za slovenskim povprečjem (0,09 ha), podobno pa velja tudi za razmerje, kjer upoštevamo vso kmetijsko zemljo v obdelavi. Z vidika možnosti za oskrbo z lokalno hrano je ta podatek vsekakor zelo zaskrbljujoč.

Dejstvo je, da je Ljubljanska urbana regija glede na značilnosti predstavljene zemljiške strukture zelo občutljivo za vse procese v spremembi rabe, ki gredo na račun že tako omejenega kmetijskega zemljiškega potenciala. Žal tudi v zadnjem obdobju prav v tej regiji lahko sledimo nadaljnjemu izgubljanju kmetijskih zemljišč, v ospredju pa je predvsem njihova trajna izguba s pozidavo.

4.3 Naravne razmere za kmetijsko pridelavo

Naravne razmere za kmetijstvo v Ljubljanski urbani regiji so zelo pestre, kar se odraža tako v raznolikosti pridelave kot tudi v njeni intenzivnosti. Z agrarno-pridelovalnega vidika lahko v tej regiji v grobem opredelimo vsaj štiri pridelovalna območja, upoštevajoč ostale, s kmetijstvom povezane dejavnike, pa tudi štiri povsem različne tipe agrarne pokrajine. Medtem ko so v nižinskem območju regije, ki pretežno zavzema prodne ravnice JV dela Ljubljanske kotline, razmere z sicer omejenim kolobarjem primerne tudi za poljedelstvo, pa je v hribovsko-gorskem območju predalpskega in alpskega dela regije v ospredju kmetijske pridelave predvsem živinoreja. Povsem drugačne naravno-pridelovalne razmere so značilne za južni del regije. Tako Ljubljansko barje kot tudi preostali del regije z izrazitim kraškim značajem površja sta namreč zelo specifični pridelovalni območji, ki terjata povsem drugačne razvojne rešitve.

Slika 2: Razporeditev kmetijske zemlje po posameznih tipih kmetijskih gospodarstev

Vir: MKGP, Evidenca OMD

Naravne razmere za kmetijsko pridelavo pa niso le pestre ampak tudi izrazito neugodne. To je razvidno tudi iz deleža kmetijskih zemljišč, ki se nahajajo v tki. Območjih z omejenimi

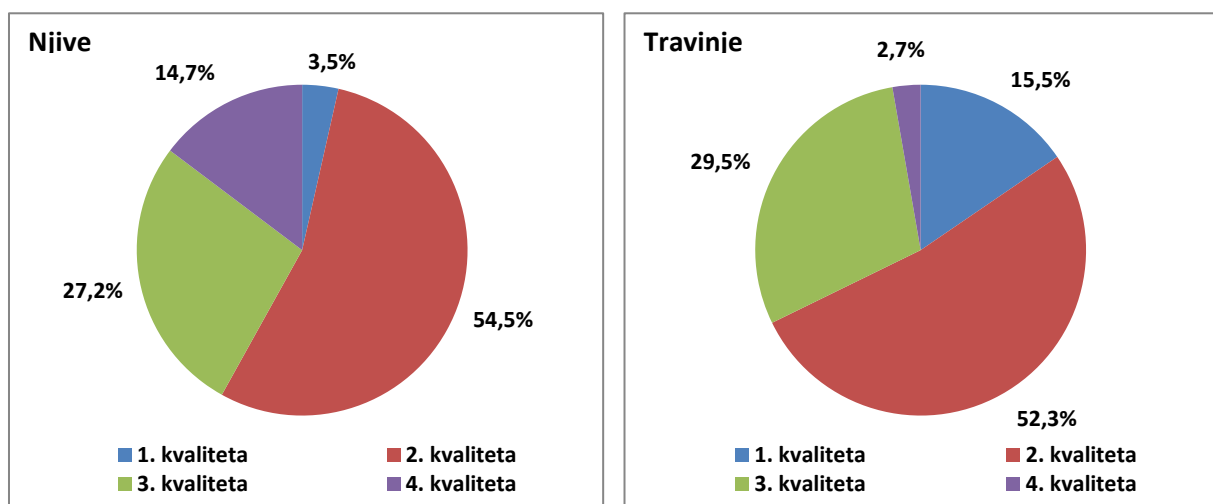
dejavniki za kmetijsko dejavnost (OMD). Od vse kmetijske zemlje se je kar 78 % nahaja v območjih, kjer je kmetijska pridelava tako ali drugače otežena zaradi naravnih razmer.

Kot je razvidno iz priloženega grafa kar 29 % vse kmetijske zemlje obdelujejo kmetijska gospodarstva, ki so glede na naravne razmere v katerih gospodarijo, opredeljena kot gorsko višinska. Po deležu jim sledijo gričevnato hribovska gospodarstva, pomemben delež zemljišč pa obdelujejo tudi kmetijska gospodarstva v tki. Drugih območjih z omejenimi dejavniki (Ljubljansko barje).

4.4 Ocena proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč

Pestre in povečini težje ter omejene naravne pridelovalne razmere se odražajo tudi v kvaliteti tal za kmetijsko pridelavo. V analizo, katere rezultati so prikazani v grafični obliki, so bila vključena vsa kmetijska zemljišča, na katerih gospodarijo kmetijska gospodarstva, ki so vključena v ukrepe skupne kmetijske politike. To so torej kmetijska zemljišča, katerih površino lahko okvirno opredelimo kot izhodiščni zemljiški potencial za proizvodnjo hrane v Ljubljanski urbani regiji.

Slika 3: Struktura njiv in travinja glede na kvaliteto tal za kmetijsko pridelavo

Vir: MKGP, Evidenca OMD

Glede na to, da so trajni nasadi že praviloma razvrščeni na zemljiščih, ki so posebej primerni za te kmetijske kulture, so v analizi v štiri kakovostne razrede razvrščene le površine njiv in travinje. Kot kriterij za njihovo razvrstitev je bilo uporabljeno talno število, ki v obliki lestvice od 1 – 100 odraža kvaliteto tal za kmetijsko pridelavo. Posamezni razredi pa pomenijo:

Njivska zemljišča

- 1. kvaliteta: neomejena pridelava vseh poljščin z nadpovprečnimi pridelki,
- 2. kvaliteta: neomejena pridelava vseh poljščin z povprečnimi pridelki,
- 3. kvaliteta: omejena pridelava poljščin z podpovprečnimi pridelki,
- 4. kvaliteta: pogojna pridelava z izbranim naborom poljščin in nizkimi pridelki.

Travniška zemljišča:

- 1. kvaliteta: visoko intenzivna raba na tri in več kosnem travinju,

- 2. kvaliteta: zmerno intenzivna raba na večinoma dvokosnem travinju,
- 3. kvaliteta: ekstenzivna raba na večinoma enokosnem travinju,
- 4. kvaliteta: ekstenzivna raba travinja v obliki steljnikov in senožeti.

Iz grafične strukture je razvidno, da pri obeh vrstah rabe prevladuje drugi kakovostni razred kar pomeni, da je glede na talne razmere brez načrtnega ukrepanja v izboljšavo tal na večini zemljišč možna le povprečna do rahlo nadpovprečna intenzivnost pridelave.

4.5 Struktura kmetijske pridelave

Kmetijska gospodarstva v Ljubljanski urbani regiji so v letu 2010 redila 64.274 glav velike živine (GVŽ), kar je dobrih 15 % vse slovenske črede. Medtem ko se je obseg živinoreje v državi v obdobju 2000-2010 zmanjšal za več kot eno desetino, pa je živinoreja v obravnavani regiji zabeležila nekoliko manjši padec – 9,3 %. Da je do padca sploh prišlo je kriva predvsem kriza v prašičereji, kjer se je število glav zmanjšalo kar za slabo četrtno in govedoreja, kjer se je stalež živali zmanjšal za 5 %. Nasprotno se je število konj, predvsem pa drobnice (koz in ovac) v istem obdobju nadpovprečno povečalo.

Preglednica 2: Število glav živine po kategorijah živine v LUR in v Sloveniji leta 2000 in 2010

Kategorije živine	Ljubljanska urbana regija			Slovenija		
	Število glav		2010/00	Število glav		2010/00
	2000	2010		2000	2010	
Govedo	81.271	77.192	95,0	499.546	472.333	94,6
Krave	32.045	28.417	88,7	198.261	174.695	88,1
Prašiči	63.348	47.146	74,4	601.953	382.031	63,5
Konji	2.894	4.104	141,8	14.407	22.673	157,4
Ovce	6.426	10.920	169,9	96.027	137.737	143,4
Koze	3.617	10.920	301,9	29.385	34.864	118,6
Kunci	21.565	9.625	44,6	180.274	85.088	47,2
GVŽ - skupaj	70.831	64.274	90,7	470.498	421.553	89,6
GVŽ/ha KZU	1,11	1,03	92,8	0,97	0,89	91,76

Vir : SURS, Popis kmetijstva 2000 in 2010.

Navkljub zmanjšanju površine kmetijske zemlje v uporabi (KZU) se je obtežba (GVŽ/ha KZU) zmanjšala in sicer za dobrih 7 %. To je v skladu s trendi, ki jih beležimo na ravni celotne Slovenije, za katero je sicer značilen še večji padec pri navedenem kazalniku. Ob nadaljnjem zaostrovanju kriterijev v okviru posameznih agrarno političnih ukrepov in pomanjkanju razpoložljive kmetijske zemlje, ki je predvsem v ravninskem delu regije že prisotno, lahko prav prevelika obtežba postane pomemben razvojni problem živinoreje v regiji.

V Ljubljanski urbani regiji se je v času Popisa kmetijstva 2010 s kmetijsko dejavnostjo ukvarjalo 8.673 kmetijskih gospodarstev (KMG). V primerjavi s Popisom kmetijstva 2000 se je število KMG v desetletnem obdobju zmanjšalo za več kot 800 oziroma za slabih 9 %. Ker se je število kmetijskih gospodarstev v obdobju 2000-2010 zmanjšalo bolj kot površina kmetijskih zemljišč v uporabi, se je povprečna velikost kmetijskih gospodarstev povečala od 6,7 ha v letu 2000 na 7,2 ha v letu 2010 oziroma za 7,4 %.

Preglednica 3: Število kmetijskih gospodarstev po rabi zemljišč in njihova povprečna velikost

Območje	Število KMG		2010/00	Povprečno na KMG		2010/00
	2000	2010		2000	2010	
Ljubljanska urbana regija						
Gospodarstva z njivami	8.961	7.449	83,1	1,8	2,3	127,8
Gospodarstva s t. nasadi	5.231	2.362	45,2	0,2	0,3	1,50
Gospodarstva s t. travinjem	9.165	8.256	90,1	5,0	5,4	108,0
Gospodarstva s KZU - skupaj	9.497	8.673	91,3	6,7	7,2	107,4
Slovenija						
Gospodarstva z njivami	80.858	63.272	78,3	2,1	2,7	127,5
Gospodarstva s t. nasadi	58.056	39.402	67,9	0,5	0,7	132,1
Gospodarstva s t. travinjem	74.230	61.949	83,5	3,8	4,5	116,5
Gospodarstva s KZU - skupaj	86.423	74.455	86,2	5,6	6,4	113,3

Vir : SURS, Popis kmetijstva 2000 in 2010.

Še bolj kot skupno število gospodarstev se je zmanjšalo število kmetijskih gospodarstev s posamezno vrsto rabe zemljišč. Število kmetijskih gospodarstev s trajnimi nasadi (sadovnjaki) se je več kot prepolovilo, nekoliko manj izrazito pa se je zmanjšalo tudi število gospodarstev pri drugih vrstah rabe. Povprečna velikost se je v primerjavi z letom 2000 relativno najbolj povečala pri njivah (za skoraj 28 40%), sledijo jim trajni nasadi, najmanj pa se je povečala povprečna površina trajnega travinja na gospodarstvo in sicer samo za dobrih 8 %.

Z živinorejo se je leta 2010 ukvarjalo 9.024 kmetijskih gospodarstev, kar je 18,7 % manj kot leta 2000. Zmanjšalo se je predvsem število gospodarstev, ki redijo prašiče, manj pa tista, ki redijo govedo ali pa kakšno drugo kategorijo živali. Še bolj izrazito kot pri rabi kmetijske zemlje, se procesi specializacije kažejo v živinoreji. V letu 2010 se je z živinorejo ukvarjalo 84,6 % vseh gospodarstev, kar je 10 odstotnih točk manj kot leta 2000. Največ gospodarstev je v letu 2010 redilo govedo in perutnino, sledijo pa jim gospodarstva s prašiči. Zaradi večjega padca števila kmetijskih gospodarstev od padca števila živine, se je povprečno število GVŽ na gospodarstvo povečalo od 7,9 v letu 2000 na 8,8 leta 2010 oziroma za skoraj 11 %.

Proces koncentracije v živinoreji je opazen pri vseh vrstah živine, najbolj izrazit in enakomeren pa je v govedoreji. Gospodarstva z govedom so leta 2010 v povprečju redila 13,2 glave, kar je 3,2 glave več kot leta 2000. Povprečno število krav molznic na gospodarstvo se je v istem obdobju povečalo na 5,9 glave, precej pa se je povečalo tudi povprečno število prašičev na gospodarstvo. Zaradi večje koncentracije reje prašičev na posameznih kmetijskih gospodarstvih povprečno število prašičev na gospodarstvo v Ljubljanski urbani regiji precej odstopa od državnega povprečja.

Preglednica 4: Število kmetijskih gospodarstev z živino in njihova povprečna velikost

Območje	Število KMG		2010/00	Povprečno na KMG		2010/00
	2000	2010		2000	2010	
Ljubljanska urbana regija						
Gospodarstva z govedom	8.127	5.841	71,8	10,0	13,2	132,6
Gospodarstva s kravami	7.112	4.846	68,1	4,5	5,9	130,3
Gospodarstva s prašiči	2.161	993	45,9	29,3	47,8	162,0
Gospodarstva z živino (GVŽ)	9.024	7.335	81,3	7,9	8,8	110,9
Slovenija						
Gospodarstva z govedom	56.097	36.119	64,4	8,9	13,1	146,9
Gospodarstva s kravami	47.265	29.030	61,4	4,2	6,0	143,5
Gospodarstva s prašiči	44.623	26.441	59,3	13,5	14,4	107,1
Gospodarstva z živino (GVŽ)	77.452	58.648	75,7	6,1	7,2	118,3

Vir : SURS, Popis kmetijstva 2000 in 2010.

V letu 2010 se je število oseb, ki delajo v kmetijstvu, zmanjšalo za skoraj 16 %. Zanimivo je, da se je tudi v Ljubljanski urbani regiji z relativnega vidika povečalo število plačane delovne sile na kmetijah ter zaposlenih v kmetijskih podjetjih in zadrugah, nasprotno pa se skoraj za petino zmanjšalo število v kmetijstvu zaposlenih družinskih članov na kmetijah.

Skupaj s sezonskim in priložnostnim delom ter strojnimi storitvami je vložek dela, izražen v polnovrednih delovnih močeh (PDM), znašal 9.869 PDM. Skupna zaposlenost v kmetijstvu se je tako v primerjavi s popisom 2000 zmanjšala za 27 %. Povprečno število PDM na kmetijsko gospodarstvo se je v medpopisnem obdobju znižalo za 20 % in sedaj znaša 1,14. Zmanjšal se je tudi vložek dela na enoto površine kmetijske zemlje v uporabi in sicer od 21,0 PDM/100 ha KZU leta 2000 na 15,8 PDM/100 ha KZU leta 2010 oziroma za slabih 25 %.

Preglednica 5: Število oseb in število delovne sile na kmetijskih gospodarstvih

Območje	Skupno število oseb na kmetijskih gospodarstvih			Skupno število PDM na kmetijskih gospodarstvih		
	2000	2010	2010/00	2000	2010	2010/00
Ljubljanska urbana regija	36.938	31.174	84,4	13.512	9.869	73,0
Slovenija	322.981	259.075	80,2	107.809	77.012	71,4

Vir : SURS, Popis kmetijstva 2000 in 2010.

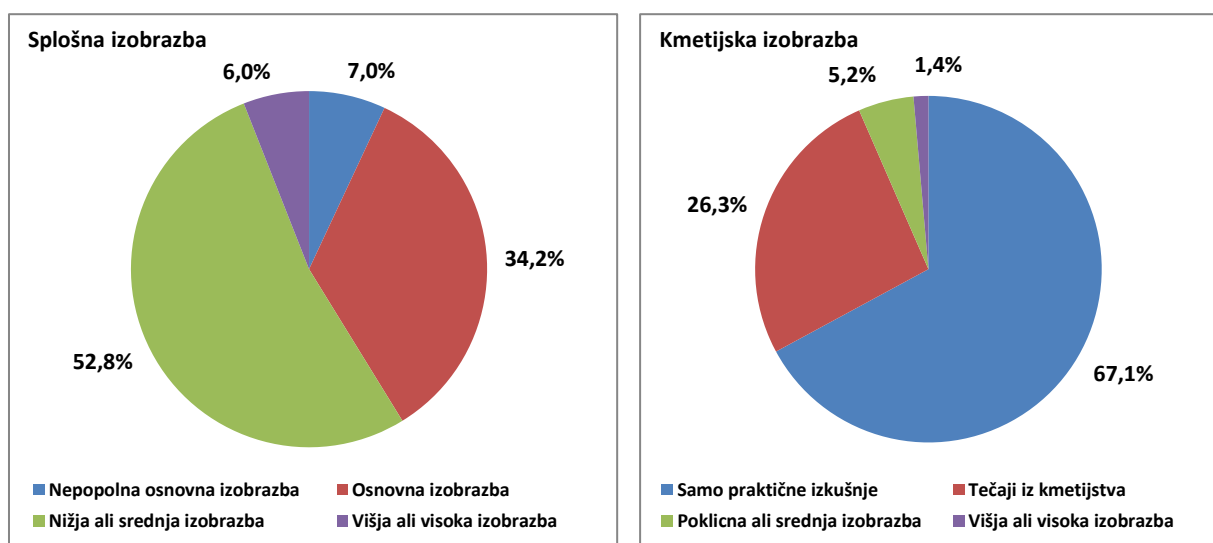
Geografska razporeditev delovne sile na kmetijskih gospodarstvih je zelo podobna razporeditvi nekaterih drugih kazalnikov razvoja kmetijstva v regiji. Skupno število PDM je precej večje v občinah, kjer pomembnejši delež v kmetijski pridelavi predstavljajo tudi delovno intenzivnejše proizvodne usmeritve, predvsem tiste v poljedelstvu. Večji vložek dela v kmetijstvu, značilen za ravninski JV del regije se še posebej očitno odraža tudi pri dveh relativnih kazalnikih – povprečnemu številu PDM na kmetijskem gospodarstvu in povprečnemu številu PDM na ha KZU.

V Ljubljanski urbani regiji še vedno ostaja zaskrbljujoča starostna struktura družinskih članov na kmetijskih gospodarstvih. Ta se še vedno slabša, saj je na kmetijah že več kot ena tretjina družinskih članov starejših od 55 let. To je kar je 3 odstotne točke več kot v letu 2000. Nasprotno se je delež družinskih članov, mlajših od 45 let v obdobju od leta 2000 zmanjšal za 7 odstotnih točk in sicer predvsem na račun zmanjšanja deleža družinskih članov mlajših od 25 let. Po podatkih popisa 2010 je mlajših od 45 let, natanko kot polovica družinskih članov na družinskih kmetijah.

Počasi, a vztrajno se izboljšuje izobrazbena struktura gospodarjev na družinskih kmetijah. Delež gospodarjev brez izobrazbe ali samo z osnovnošolsko izobrazbo se je v primerjavi z letom 2000 zmanjšal za 15 odstotnih točk oziroma na 34,2%. Vzporedno se je povečal delež gospodarjev s poklicno ali srednjo izobrazbo, pa tudi tistih z višjo ali visoko izobrazbo.

Podobne spremembe zasledimo tudi pri kmetijski izobrazbi gospodarjev. V primerjavi z letom 2000 se je v letu 2010 delež gospodarjev, ki imajo samo praktične izkušnje v kmetijstvu zmanjšal za 19 odstotnih točk in sedaj znaša dobrih 67%. Skoraj za trikrat se je povečalo število gospodarjev, ki imajo opravljene tečaje iz kmetijstva, povečal pa se je tudi delež gospodarjev z različnimi oblikami formalne kmetijske izobrazbe.

Slika 4: Splošna in kmetijska izobrazbena struktura gospodarjev

Vir : SURS, Popis kmetijstva 2010.

4.6 Struktura kmetijskih gospodarstev glede na vrsto in način pridelave

Tako kot za celotno slovensko kmetijstvo je tudi za kmetijstvo v Ljubljanski urbani regiji značilno, da se vzporedno z hitrimi strukturnimi spremembami – izboljševanje velikostne in posestne strukture, odvijajo tudi zelo hitre spremembe na področju proizvodne usmerjenosti kmetijskih gospodarstev in posledične specializacije pridelave. V letu 2010 je bilo tako v določeno vrsto rastlinske oziroma živinorejske pridelave usmerjenih kar 86,8 % vseh kmetijskih gospodarstev, kar pomeni da se je raven specializiranosti v desetih letih povečala za več kot 30 odstotnih točk. Največji skok je bil zabeležen pri številu specializiranih poljedelskih kmetijskih gospodarstev, katerih število je bilo ob Popisu kmetijstva 2010 več

kot 16-krat večje kot ob podobnem popisu deset let prej. Med pomembnejše poljedelske kulture, ki hkrati predstavljajo tudi največji tržni delež za specializirana kmetijska gospodarstva vsekakor sodijo žita in pa seveda krompir, ki je v regiji že tradicionalno ena od vodilnih poljščin. Pomembno se je povečal tudi delež gospodarstev, usmerjenih v gojenje trajnih nasadov (jabolk, hrušk, jagodičja). Med specializiranimi živinorejskimi gospodarstvi pa prevladuje pašna živinoreja, saj se z njo ukvarja kar 67,1 % vseh kmetijskih gospodarstev. Dobrih 13 % kmetijskih gospodarstev spada v enega od tipov z mešano pridelavo, bodisi v tip mešana rastlinska pridelava, mešana živinoreja ali pa kombinacija obojega.

Preglednica 6: Število kmetijskih gospodarstev po glavnih tipih kmetovanja

Tipi kmetovanja	Ljubljanska urbana regija			Slovenija		
	Število KMG		2010/00	Število KMG		2010/00
	2000	2010		2000	2010	
Poljščine	87	1.397	1605,7	2.819	12.778	453,3
Vrtnarstvo	66	96	145,5	438	523	119,4
Trajni nasadi	76	189	248,7	9.920	8.688	87,6
Pašna živinoreja	4.964	5.818	117,2	22.284	29.885	134,1
Prašiči in perutnina	57	28	49,1	2.028	914	45,1
Mešana rastlinska pridelava	433	207	47,8	10.975	5.513	50,2
Mešana živinoreja	2.693	260	9,7	24.369	4.929	20,2
Mešano rastlinska pridelava	1.087	678	60,5	13.598	11.416	84,0
Skupaj	9.471	8.673	91,6	86.431	74.646	86,4

Vir : SURS, Popis kmetijstva 2000 in 2010.

Regionalna razporeditev kmetij po proizvodnih tipih je v veliki meri odraz naravnih, strukturnih in tehnoloških razmer za kmetijstvo na posameznem območju. Na splošno velja, da se s slabšanjem naravnih razmer in s tem oženjem izbora kultur zmanjšuje število gospodarstev z mešano pridelavo in povečuje število specializiranih. V nasprotju s pričakovanji je delež kmetijskih gospodarstev, specializiranih v prirejo živine, razmeroma enakomerno razporejen po celotnem teritoriju regije, ne glede na naravne razmere. Razlika med območji se pojavlja predvsem pri vrsti živali, kjer v ravninskem svetu pretežno prevladuje tehnološko sodobna in relativno visoko intenzivna prireja mleka, v hribovskem in gorskem območju pa je ob večjem deležu paše v strukturi črede večji tudi delež mladega pitanega goveda, konj in predvsem drobnice.

4.7 Obseg kmetijske pridelave na kmetijskih gospodarstvih

Pri oceni obsega kmetijske pridelave veliko težavo predstavlja pridobitev podatkov na regionalni ravni. Za območje Ljubljanske urbane regije je tako za popisna leta možno pridobiti podatek o površini po posameznih pridelkih in številu gospodarstev, ki te pridelke gojijo, ni pa na razpolago podatka o intenzivnosti pridelave.

Preglednica 7: Obseg in sestava kmetijske pridelave po rabah na kmetijskih gospodarstvih

Vrsta pridelka	Površina (ha)			Število KMG		
	2000	2010	2010/00	2000	2010	2010/00
Njive	16.533	17.087	103,4	8.961	7.449	83,1
Žita	5.835	5.365	91,9	5.562	3.411	61,3
- pšenica in pira	2.178	1.768	81,2	2.723	1.437	52,8
- ječmen	1.084	1.469	135,5	1.789	1.550	86,6
- oves	235	231	98,3	505	334	66,1
- koruza za zrnje	2.207	1.231	55,8	3.487	1.426	40,9
Krompir	1.480	655	44,3	6.986	5.094	72,9
Industrijske rastline	190	z	z	91	121	133,0
Krmne rastline	8.412	10.209	121,4	5.900	5.322	90,2
- silažna koruza	4.877	4.460	91,4	3.133	2.102	67,1
Trajni travniki in pašniki	46.048	44.807	97,3	9.165	8.256	90,1
Trajni nasadi	1.189	722	60,7	5.231	2.362	45,1
- sadovnjaki	1.007	528	52,4	4.930	1.998	40,5
- vinogradi	111	119	107,2	652	445	68,3
Skupaj KZU	63.770	62.616	98,2	9.483	8.625	91,0

Vir : SURS, Popis kmetijstva 2000 in 2010.

Kot je razvidno iz priloženih podatkov, je za kmetijsko pridelavo na njivah značilna precej enostavna struktura kultur. Ta je v pretežni meri namenjena živinorejski pridelavi, na kar kaže nadpovprečen delež krmnih rastlin. Od skupno nekaj več kot 17.000 ha njiv jih je bilo v letu 2010 kar 59,7 % namenjenih tej skupini poljščin, pri čemer je bila skoraj polovica površin namenjena pridelavi silažne koruze. Žita so bila zasejana na slabi tretjini vseh zemljišč, pri čemer je največji delež (10,3 %) predstavljala pšenica, sledita pa ji tudi pretežno krmljenju živali namenjena ječmen in koruza. Ostale kulture so bile zastopane z veliko manjšim deležem, pri čemer velja poudariti, da se izredno hitro zmanjšuje delež krompirja v kolobarju. Površina te, za Ljubljansko urbano regijo tradicionalne kulture, se je samo v desetih letih več kot prepolovila.

Navkljub negativnemu trendu, ki se kaže v zmanjšanju površine za okoli 1.250 ha času med zadnjima dvema popisoma kmetijskih gospodarstev, trajno travinje (travniki in pašniki) ostaja absolutno prevladujoča raba kmetijskih zemljišč na gospodarstvih. Zavzemajo več kot 70 % vseh površin, pri čemer v rabi prevladujejo dvo in trikosna raba.

Zaradi razmeroma neugodnih pridelovalnih razmer trajni nasadi ne predstavljajo pomembnejšega deleža v strukturi rabe kmetijske zemlje v obdelavi. To še posebej velja za vinograde, ki se pojavljajo le v JV delu regije in zavzemajo le okoli 120 ha. Približno petkrat toliko je sadovnjakov, vendar se jih le 110 ha uvršča med tki. intenzivne nasade. Preostali so ekstenzivni kmečki visokodebelni sadovnjaki.

Površina vrtnin oziroma zelenjadnic je bila natančneje popisana v okviru dveh samostojnih popisov, ki sta se izvajala v letih 2010 in 2013. S načrtno pridelavo osmih skupin zelenjadnic se je na območju Ljubljanske urbane regije ukvarjalo dobrih 200 kmetijskih gospodarstev, ki so tej vrsti pridelave skupaj namenjala 486,4 ha. Površina zemljišč, namenjena pridelavi zelenjadnic se je v treh letih povečala za skoraj četrtno, v omejenem obsegu pa se je povečalo tudi število kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo s to panogo pridelave. Ne glede

na navedene trende pa je tej, za Ljubljansko urbano regijo zelo zanimivi tržni panogi kmetijstva, še vedno namenjenih le 2,8 % vse KZU.

Samo slabih 4 % zelenjadnic se goji v zaščitenih prostorih (plastenjaki oziroma steklenjaki), preostalih 96 % pa na prostem. Med posameznimi skupinami zelenjadnic absolutno prevladujejo kapusnice (zelje) in solatnice, tem pa sledijo korenovke in gomoljnice. Medtem ko je praktično pri vseh skupinah možno opaziti kar precejšen porast površin, pa so izrazit padec zabeležile plodovke. Pri tem pa je potrebno opozoriti, da je zaradi krajše vegetacijske dobe in posledično večkratni letni saditvi oziroma setvi zelenjadnic na isti površini, evidenca o zemljiščih pod to vrsto pridelave nekoliko problematična in ne odraža vedno povsem realnega stanja.

Preglednica 8: Obseg pridelave vrtnin na kmetijskih gospodarstvih

Skupina zelenjadnic	Površina (ha)			Število KMG		
	2010	2013	2013/10	2010	2013	2013/00
Kapusnice	98,5	112,6	114,3	161	171	106,2
Solatnice	87,1	125,3	143,9	165	172	104,2
Špinačnice	12,9	15,1	117,1	103	117	113,6
Korenovke in gomoljnice	80,9	99,0	122,4	157	176	112,1
Plodovke	36,3	20,3	55,9	150	160	106,7
Čebulnice	40,4	64,4	159,4	145	166	114,5
Stročnice	14,6	23,5	161,0	118	149	126,5
Druga zelenjava	15,6	26,4	194,1	29	72	248,3
Vrtnine skupaj	384,3	486,4	126,6	211	218	103,3

Vir : SURS, Pridelava zelenjadnic po skupinah 2010 in 2013.

4.8 Obseg ekološkega kmetijstva in okolju prijaznejših načinov kmetovanja

Ekološko kmetijstvo je v zadnjem desetletju tudi v Ljubljanski urbani regiji naredilo korak naprej. Po deležu ekoloških kmetij in deležu površin, namenjenih ekopridelavi, je regija nekoliko pod slovenskim povprečjem. Z razvojnega vidika je predvsem za manjše kmetije prav ekološko kmetijstvo lahko pomembna priložnost oziroma usmeritev.

Preglednica 9: Število in delež kmetijskih gospodarstev z ekološkim kmetovanjem

Način kmetovanja	2000		2010	
	Število KMG	(%) od vseh KMG	Število KMG	(%) od vseh KMG
Kmetijska gospodarstva z ekološkim kmetovanjem (EK)	31	0,3	217	2,5
Kmetijska gospodarstva v postopku preusmeritve v EK	78	0,8	28	0,3
Skupaj	109	1,1	245	2,8

Vir : SURS, Popis kmetijstva 2000 in 2010.

Leta 2010 se je z ekološkim kmetovanjem v Ljubljanski urbani regiji ukvarjalo 217 kmetijskih gospodarstev, še dodatnih 28 pa se je nahajalo v fazi preusmeritve v ekološko kmetovanja. V desetih letih se je njihovo število več kot podvojilo. Z vidika proizvodnih usmeritev v ekološki pridelavi prevladuje živinoreja, zanimivo pa je, da je največje zanimanje za ekopridelavo na kmetijah, kjer so pogoji za konvencionalno kmetovanje težji.

Glede na analizo kmetijskih gospodarstev, ki so vključeni v ukrepe kmetijske politike, se je število kmetij, ki gospodarijo na ekološki način, v letu 2013 še nekoliko spremenilo. Po teh podatkih je v 26 občinah Ljubljanske urbane regije vloga za ukrep ekološko kmetijstvo vložilo že 238 kmetijskih gospodarstev. Ta gospodarijo na 3.270 ha kmetijskih zemljišč kar pomeni, da povprečna ekološka kmetija v povprečju obdeluje 13,7 ha kmetijskih zemljišč. Ekološke kmetije so tako v povprečju večje kot konvencionalne, lastniki so mlajši, bolj izobraženi in imajo registriranih več dopolnilnih dejavnosti.

Preglednica 10: Število kmetijskih gospodarstev in površina KZU pod drugimi KOP ukrepi

Način kmetovanja	2000		2010	
	Število KMG	(%) od vseh KMG	KZU (ha)	(%) od vse KZU
Ohranjanje kolobarja	43	0,50	339,0	0,54
Ozelenitev njivskih površin	109	1,26	1.767,3	2,82
Integrirano poljedelstvo	45	0,52	2.013,3	3,22
Integrirano vrtnarstvo	24	0,28	148,5	0,24
Integrirano sadjarstvo	18	0,21	45,8	0,07
Integrirano vinogradništvo	5	0,06	5,1	0,01
Neprezimni posevki	13	0,15	90,7	0,14
Planinska paša s pastirjem	9	0,10	715,7	1,14
Košnja strmih travnikov z nagibom 35-50%	597	6,88	982,1	1,57
Košnja strmih travnikov z nagibom nad 50%	524	6,04	335,5	0,54
Travniški sadovnjaki	49	0,56	32,1	0,05
Strmi vinogradi z nagibom 30-40 %	3	0,03	5,75	0,01
Pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort rastlin	20	0,23	64,8	0,10
Sonaravna reja domačih živali	964	11,11	2.481,3	3,96
Ohranjanje ekstenzivnega travinja	68	0,78	868,3	1,39
Ohranjanje posebnih travniških habitatov	73	0,84	197,8	0,32
Ohranjanje travniških habitatov metuljev	50	0,58	119,0	0,19
Ohranjanje steljnikov	5	0,06	21,2	0,03
Ohranjanje habitatov ptic vlažnih travnikov	1	0,01	22,8	0,04
Pokritost tal na vodovarstvenem območju	30	0,35	59,0	0,09

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2013)

Od ostalih ukrepov v okviru Kmetijsko okoljskega programa (KOP) je tako z vidika števila kmetijskih gospodarstev kot tudi z vidika vključenih površin (ha KZU) v letu 2013 daleč največji delež predstavljal ukrep Sonaravna reja domačih živali. Tki. nadzorovane oblike konvencionalnega načina pridelave ali integrirane oblike predstavljajo, tudi v primerjavi s slovenskim povprečjem, zelo skromne deleže. Z integriranim poljedelstvom se je na območju Ljubljanske urbane regije v letu 2013 ukvarjalo le dobrih 0,5 % kmetijskih gospodarstev, ki je na ta način obdelovalo le dobrih 3 % kmetijske zemlje. Glede na pomen, ki ga v skupni

strukturi pridelave predstavljajo druge usmeritve, je primerno nizek tudi integrirani del pridelave v vrtnarstvu, sadjarstvu in vinogradništvu.

4.9 Namen pridelave in stopnja samooskrbe

Popis kmetijskih gospodarstev 2010 je poleg proizvodne tipologije prvič omogočil tudi pridobitev podatka o namenu pridelave na kmetijskih gospodarstvih po statističnih regijah. Podatek, ki sicer temelji le na ustni izjavi anketiranca, omogoča vsaj grobo oceno tržne naravnosti kmetijske pridelave. Od skupaj 8.673 popisanih kmetijskih gospodarstev v Ljubljanski regiji jih je kar 3.815 ali 44 % izjavilo, da je njihova kmetijska pridelava pretežno ali pa v celoti namenjena za lastno porabo. V primerjavi s statističnimi regijami v južni in jugozahodni Sloveniji, kjer je za kmetijska gospodarstva značilen pretežno samooskrbni značaj pridelave, pa je v Ljubljanski urbani regiji pridelava bistveno bolj tržno naravnana.

Preglednica 11: Število in delež kmetijskih gospodarstev po namenu pridelave v letu 2010

Namen pridelave	Ljubljanska urbana regija		Slovenija	
	Število KMG	Delež KZU (%)	Število KMG	Delež KZU (%)
Izključno za lastno porabo	3.815	20,0	34.628	19,5
Pretežno za lastno porabo	1.175	7,8	9.798	7,4
Prodaja neposredno potrošnikom	879	14,2	7.600	16,5
Prodaja preko posrednika	2.804	58,0	22.620	56,6
Skupaj	8.673	100,0	74.646	100,0

Vir : SURS, Popis kmetijstva 2010.

Medtem ko je stopnja samooskrbe na ravni države zaradi večje razpoložljivosti podatkov, vsaj na ravni posameznih pridelkov, še možno izračunati, pa je na regionalni ravni to stopnjo možno le okvirno oceniti. To velja tako za rastlinske pridelke kot tudi za pridelke iz živalske prireje, osnovni problem pa ob sicer razpoložljivem statističnem podatku o površinskem obsegu pridelave predstavlja pomanjkanje podatkov o intenzivnosti pridelave oziroma količini pridelkov na enoto površine (ha) oziroma glavo živine.

Pri oceni stopnje samooskrbe v Ljubljanski urbani regiji, ki naj bi pokazala, v kolikšni meri domača (lokalna) proizvodnja hrane pokriva domačo (lokalno) porabo, smo zaradi navedenih problemov s pomanjkanjem ustreznih podatkov, postopek izračuna nekoliko poenostavili. Pri izbranih rastlinskih in živalskih pridelkih (pšenica, koruza, krompir, vrtnine ; goveje meso, prašičje meso, mleko) smo na strani proizvodnje predpostavili isto intenzivnost pridelave na ha oziroma na glavo živali, kot ta znaša za nacionalno povprečje. Prav tako smo na strani porabe predpostavili isto količino porabe navedenih pridelkov na prebivalca, kot jo za slovensko povprečje objavlja statistika.

Z uporabo navedenih predpostavk in dejstva, da je izračun možno narediti le na podlagi edinih razpoložljivih podatkov za leto 2010, smo pripravili ocene stopnje samooskrbe v Ljubljanski urbani regiji: ki znašajo za:

- Pšenico: 10,4 % (SLO 49,3 %)
- Koruzo: 7,9 % (SLO 61,5 %)
- Krompir: 38,1 % (SLO 62,9 %)

- Zelenjadnice: 19,9 % (SLO 30,1 %)
- Goveje meso: 66,4 % (106,0 %)
- Prašičje meso: 23,8 % (SLO 52,3 %)
- Mleko: 72,7 % (SLO 116,4 %)

Ne glede na to, da navedeni rezultati predstavljajo res grobo oceno, lahko ugotovimo, da ima Ljubljanska urbana regija (tudi v primerjavi s slovenskim povprečjem) izrazito slabo stopnjo samooskrbnosti s hrano. Dejstvo je, da na to v veliki meri vpliva razmeroma velika koncentracija prebivalstva (Ljubljana) na eni strani in omejen proizvodni potencial na drugi strani. Dejstvo je tudi, da zaradi omejenih naravnih razmer ni moč dosegati višje stopnje samooskrbnosti pri najpomembnejših poljščinah, vendar pa je hkrati zaskrbljujoče, da je pridelava pri nekaterih tradicionalnih poljščinah padla tako nizko (krompir, zelenjadnice).

5 Model medobčinskega sodelovanja na področju oskrbe z lokalno pridelano hrano

Model medobčinskega sodelovanja v osnovi tvorijo deležniki, ki na različnih segmentih prehranske verige prispevajo k spodbujanju in povečanju lokalne pridelave in potrošnje hrane. Med deležniki lahko ločimo tiste, ki z neposrednim vključevanjem prispevajo k spodbujanju oskrbe, kot tudi tiste, ki samo posredno (preko upravnih in administrativnih postopkov ali finančnih spodbujevalnih ukrepov) prispevajo k doseganju istega cilja.

5.1 Deležniki, ki neposredno prispevajo k spodbujanju oskrbe z lokalno hrano

5.1.1 Kmetijski pridelovalci in združenja pridelovalcev

Tržno usmerjene družinske kmetije in druge oblike kmetijskih gospodarstev, ki s svojo kmetijsko pridelavo zasledujejo cilje tako kmetijske kot tudi splošne gospodarske, socialne in okoljske politike, predstavljajo temeljne deležnike pri spodbujanju oskrbe z lokalno hrano. Glede na svojo vlogo, ki jo imajo tako v pridelavi hrane, kot tudi njeni predelavi in prodaji, se aktivno pojavljajo v vseh členih prehranske verige v Ljubljanski urbani regiji.

Kmetijsko strukturna politika v Sloveniji s svojimi ukrepi nenehno zasleduje cilj večje profesionalizacije na kmetijskih gospodarstvih. V skladu z Resolucijo o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo si hrano za jutri« naj bi razvoj slonel na oblikovanju primerne sloja konkurenčnih gospodarstev, ki bodo:

- zagotavljala oziroma ohranjala vsaj eno delovno mesto,
- imela jasno vizijo lastnega razvoja,
- sposobna učinkovitega prilaganja tržnim razmeram,
- usmerjena v pridelavo visokokakovostnih proizvodov z višjo dodano vrednostjo,
- ob stalnem usposabljanju učinkovito prenašale sodobne tehnologije, do okolja in narave pa bodo delovale trajnostno in skrbno.

Kmetijska gospodarstva morajo biti v tem kontekstu povezana v učinkovite tržne verige: horizontalno v smeri izkoriščanja tržnih prednosti skupnega nastopa in vertikalno v smeri ponudbe varnih živil višje kakovosti in lokalnih značilnosti po konkurenčnih cenah. Pomemben del novega trajnostnega koncepta razvoja kmetijskih gospodarstev je učinkovito proizvodno organiziranje, proizvodnja hrane pa mora temeljiti na lokalno pridelanih kmetijskih proizvodih, ki bodo:

- vključene v sheme višje kakovosti,
- vključevala sodobna tehnološka znanja in investicijsko sledila zahtevam in trendom na področju proizvodnje in prodaje,
- cenovno konkurenčna glede na kakovost,
- imela visoko raven prepoznavnosti pri potrošnikih, na področju turizma in na drugih področjih.

Kot je razvidno iz analize stanja kmetijstva, je na območju Ljubljanske urbane regije v času Popisa kmetijstva gospodarilo nekaj več kot 8.600 kmetijskih gospodarstev. Glede na strukturne značilnosti, predvsem pa tržno naravnost sedanje pridelave, je le okoli 70 % takih, ki jih je možno v skladu z navedenimi usmeritvami Resolucije, opredeliti kot potencialne nosilce pridelave hrane v tej regiji.

Pomembno vlogo na področju kmetijske pridelave igrajo tudi združenja pridelovalcev. V programskem obdobju 2007-2013 je bilo v okviru posebnega ukrepa na območju Ljubljanske urbane regije podprtih 13 skupin proizvajalcev, od tega 7 takih, ki so bila usmerjena v ekološko kmetijstvo, 6 pa takih, ki so bila ustanovljena za zaščito geografskega porekla.

Dodatnih 10 skupin proizvajalcev je v istem obdobju prejelo podporo pri dejavnosti informiranja in pospeševanja prodaje. Pri tem ukrepu so do podpore upravičene skupine proizvajalcev, ki tržijo izdelke iz upravičenih shem kakovosti in uporabljajo pripadajoče simbole kakovosti oziroma zaščitne znake. Cilj podpore je povečati obseg proizvodnje in trženja proizvodov z zaščitnim znakom oziroma simbolom kakovosti in s tem prispevati k dvigu kakovosti kmetijskih proizvodov in živil ter povečanju dodane vrednosti v kmetijstvu.

5.1.2 Kmetijske zadruge

Kmetijske zadruge glede na gospodarske in organizacijske značilnosti tako na regionalni kot tudi občinski ravni prav gotovo imajo zelo pomembno vlogo pri oskrbi prebivalstva z lokalno pridelano hrano. Njihovo prisotnost je moč zaslediti v vseh najpomembnejših členih prehranske verige kjer:

- z lastno proizvodnjo neposredno sodelujejo pri pridelavi kmetijskih pridelkov,
- oskrbujejo kmetijska gospodarstva s potrebnim reprodukcijskim materialom (semeni, gnojili, sredstvi za varstvo rastlin),
- odkupujejo pomemben delež kmetijske proizvodnje in povezujejo pridelovalce kmetijskih proizvodov v njihovi ponudbi na trgu,
- preko zadružnih trgovin oskrbujejo potrošnika tako na podeželskih območjih kot tudi v urbanih središčih,
- oskrbujejo večje trgovine in trgovske centre z lokalno pridelano hrano.

Na območju Ljubljanske urbane regije je bilo konec leta 2011 registriranih 15 kmetijskih zadrug z več kot 1.000 člani. Glede na svojo dejavnost prevladujejo splošne ali večnamenske prodajne zadruge, le manjši del kmetijskih zadrug v regiji je specializiranih in se ukvarjajo s prodajo in delno predelavo osnovnih kmetijskih proizvodov (mlekarske zadruge).

5.1.3 Kmetijska svetovalna služba

Kmetijsko svetovalna služba pri Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije (KGZS) predstavlja enega ključnih dejavnikov pri razvoju kmetijstva in podeželja. Kmetijskim pridelovalcem nudi strokovno pomoč tako v okviru kmetijske pridelave kot tudi v okviru drugih segmentov prehranske verige (predelave, dopolnilnih dejavnosti in trženja). Osnovne naloge javne kmetijsko svetovalne službe so opredeljene v Zakonu o kmetijstvu in Zakonu o KGZS, podrobneje pa jih lahko razdelimo na:

- svetovanje v zvezi s tehnoloških, gospodarskim in okoljevarstvenim področjem opravljanja kmetijske dejavnosti,
- izobraževanje in usposabljanje kmetov,
- svetovanje in pomoč pri izdelavi razvojnih načrtov za kmetijska gospodarstva,
- pomoč pri črpanju sredstev ukrepov kmetijske politike,
- organizacija strokovnih prireditev ter spodbujanje in pomoč pri povezovanju in združevanju kmetov,
- svetovanje na področju kmetijskih in s kmetijstvom povezanih predpisov,
- usmerjanje razvoja gospodarjenja na kmetijah in drugo.

Območje Ljubljanske urbane regije z organizacijsko administrativnega vidika v celoti spada pod KGZS – Zavod Ljubljana. Ta izvaja dejavnosti javne službe in strokovnih nalog v Oddelku za kmetijsko svetovanje. V Ljubljanski urbani regiji ima zavod 8 izpostav, ki s svojim delom pokrivajo območje vseh 26 občin.

5.1.4 Živilsko predelovalna industrija

Živilsko predelovalna industrija zaseda, glede na obseg proizvodnje in raven tehnološke opremljenosti, najpomembnejše mesto v predelovalnem segmentu prehranske verige. Po podatkih Gospodarske zbornice Slovenije (GZS) Proizvodnja hrane in pijač spada med najpomembnejše dejavnosti slovenskega gospodarstva. V tej panogi je registriranih več kot 1.100 poslovnih subjektov, najpomembnejše deleže v strukturi slovenske živilskopredelovalne dejavnosti pa ustvarjajo štiri panoge: pekarstvo, mesnopredelovalna industrija, predelava mleka in proizvodnja pijač.

Živilsko predelovalna industrija se, že glede na to, da se ukvarja z proizvodnjo prehranskih proizvodov, nahaja na zelo občutljivem področju gospodarskega delovanja. V tem smislu mora zasledovati cel spekter zahtev, ki jih narekujejo tako tržne razmere kot tudi kupci oziroma potrošniki. Po opredelitvi GZS med najpomembnejše elemente prilagajanja tako sodijo:

- Kakovost, ki se nanaša na dejansko in percepirano kakovost, pogojeno z ravno proizvodnje in izborom surovin.
- Varnost, ki se nanaša na način proizvodnje, upoštevanje vseh standardov ter preseganje le teh, sledljivost izdelkov ter kratke transportne poti izdelkov.
- Tradicija (domačnost), ki se nanaša na tradicionalno prisotnost proizvajalcev na domačem trgu in utrjenost blagovnih znamk, katerih izdelki "nosijo" tradicionalen slovenski okus.
- Okus, ki predstavlja pomembno ločevalno prednost pred izdelki tujih proizvajalcev, ki so na trgu prisotni z generičnimi evropskimi okusi, saj so slovenski izdelki skozi večletno prisotnost na domačem trgu, prilagojeni preferencam in okusu domačih potrošnikov.

Ker na regionalni ravni ni na razpolago natančnejših statističnih podatkov, je težko oceniti dejanski pomen (število podjetij, zaposlenost, prihodki od prodaje, BDV) te industrijske panoge na območju Ljubljanske urbane regije. Že izhajajoč iz lociranosti nekaterih največjih poslovnih subjektov (Žito, Ljubljanske mlekarnice, Jata Emona) pa je možno zaključiti, da je in v prihodnosti tudi bo, oskrba prebivalstva s hrano večinoma še vedno slonela na izdelkih živilskopredelovalne industrije. Podobno kot na ravni države, ko se je z kampanjo »Kupujem slovensko« v letu 2008 pričelo s promocijo slovenskih izdelkov in opozarjanjem kupcev o pomenu potrošnje hrane z domačim poreklom, bo za večjo prepoznavnost mogoče potrebna tudi dodatna diferenciacija izdelkov z regionalnim poreklom.

5.2 Deležniki, ki posredno prispevajo k oskrbi z lokalno pridelano hrano

5.2.1 Občine

V vseh 26 občinah Ljubljanske urbane regije ima v okviru spodbujanja gospodarskega razvoja pomembno mesto tudi kmetijstvo. Pravno podlago za usmerjanje razvoja te dejavnosti v večini primerov predstavljajo posamezna določila Zakona o lokalni samoupravi ter na njihovi

osnovi sprejeti odloki o proračunu občin. Na podlagi teh dokumentov občinski sveti večinoma objavljajo Pravilnike o dodeljevanju pomoči za ohranjanje in razvoj kmetijstva in podeželja ter iz njih izhajajoče Javne razpise za dodelitev pomoči. Le-te se ne smejo prekrivati s finančnimi mehanizmi, ki jih za razvoj kmetijstva v okviru kmetijske politike in politike razvoja podeželja namenja država. Občine zato namenjajo svoja finančna sredstva predvsem za, s finančnega vidika manjše podpore, na področjih:

- Rastlinske pridelave (regresiranje analiz krme, zemlje in gnojil; regresiranje posegov v tla ; sofinanciranje zavarovanja poljščin, vrtnin in sadnega drevja),
- Živinorejske proizvodnje (sofinanciranje osemenjevanja živine, sofinanciranje zavarovanja živine, program preventivnega zdravstvenega varstva),
- Spodbujanja razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti,
- Izobraževanja in spodbujanja strokovnih društev, ki delujejo na področju kmetijstva,
- Ohranjanja kulturne dediščine in tradicije na področju kmetijstva in podeželja,
- Varstva in urejanja kmetijskih zemljišč,
- Sofinanciranja različnih drugih dejavnosti, ki niso vključene v sklop državnih pomoči.

5.2.2 Lokalne akcijske skupine

Osnovni namen četrte osi Programa razvoja podeželja 2007 – 2013 oziroma ukrepa LEADER je spodbujanje povezovanja podeželskih območij, ki imajo podobne razvojne možnosti in potrebe, da skupaj izvajajo razvojne projekte, izmenjujejo znanje in izkušnje ter tako pripomorejo k učinkovitejšemu izvajanju lokalnih razvojnih strategij. Izvaja se po pristopu od spodaj navzgor, kjer se lokalno prebivalstvo združuje v Lokalne akcijske skupine (LAS), ki predstavljajo lokalno javno zasebno partnerstvo na opredeljenem podeželskem območju. Sestavljajo jih predstavniki javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja. Lokalne akcijske skupine, ki so se prijavile na razpis za izvajanje pristopa LEADER v Sloveniji, so izdelale lokalne razvojne strategije. Kot strateško operativni dokument, v katerem so jasno opredeljeni razvojni problemi in potrebe območja ter podane razvojne usmeritve za njihovo reševanje, predstavljajo temeljno podlago za uspešen razvoj posameznih podeželskih območij.

Na območju Ljubljanske urbane regije so v Programskem obdobju 2007 – 2013 štiri lokalne akcijske skupine (LAS Sožitje med mestom in podeželjem, LAS Srce Slovenije, LAS Od Idrijce do Kolpe in LAS Barje z zaledjem) izvajale projekte, ki izhajajo iz njihovih Lokalnih razvojnih strategij. Od 26 občin, ki sestavljajo Ljubljansko urbano regijo, samo 6 (Domžale, Komenda, Medvode, Mengeš, Trzin in Vodice) ni izvajalo aktivnosti v okviru ukrepa LEADER.

V obdobju 2009- 2013 so navedene 4 lokalne akcijske skupine v skladu z njihovimi strategijami izvajale skoraj 200 različnih projektov. Glede na cilje in vsebino se jih je samo 31 (15,6 %) nanašalo na različne segmente oskrbe s hrano. S področja pridelave kmetijskih proizvodov se je izvajalo 11 projektov, s področja predelave 2 in s področja prodaje lokalne hrane in trženja 18 projektov. Med slednjimi so zlasti prevladovali projekti za promocijo kmetijskih proizvodov in projekti za neposredno prodajo (zlasti na lokalnih tržnicah).

V programskem obdobju 2007–2013 se je pristop izkazal za učinkovitega, zato se bodo v okviru CLLD pristopa (z vključitvijo regionalnega sklada - ESRR in ribiškega sklada - ESPR) aktivnosti nadaljevale tudi v novem programskem obdobju. Ker obstaja veliko zanimanje lokalnih razvojnih iniciativ in prebivalstva za nadaljevanje izvajanja projektov, se bo ob povečanem obsegu finančnih sredstev izvajanje ukrepa prav gotovo nadaljevalo s podobno

dinamiko kot do sedaj. Hkrati pa se lahko pričakuje, da se bodo v naslednjem obdobju v izvajanje lokalnih razvojnih strategij vključila tudi območja, ki v obdobju 2007 – 2013 niso izvajala ukrepa LEADER. Med ta območja vsekakor sodi tudi že navedenih 6 občin v Ljubljanski urbani regiji.

5.2.3 Država

Vloga države pri izboljšanju oskrbe z lokalno pridelano hrano na območju Ljubljanske urbane regije je zelo pomembna, saj preko ukrepov kmetijske politike vpliva na ekonomski položaj tako kmetijskih gospodarstev kot tudi celotnega kmetijstva v regiji. Pri opredelitvi pomena ukrepov je potrebno poudariti, da je večina ukrepov na področju tržno cenovne politike in politike razvoja podeželja, določenih in finančno podprtih s strani EU. Delna samostojnost pri kreiranju politike je dana državi pri državnih pomočeh, ki pa tudi morajo biti skladne z evropskimi pravili.

Proračunske podpore pa seveda še ne zagotavljajo učinkovitega razvoja. Pomembna je tudi odzivnost glavnih nosilcev razvoja (kmetov, podjetij, zadrug) in njihovih združenj, predvsem pa usklajevanje politik različnih sektorjev (kmetijstvo, okolje, regionalni razvoj, sociala). Po Resoluciji o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo si hrano za jutri« naj bi razvoj v Sloveniji zasledoval predvsem naslednje prednostne usmeritve:

- Zagotavljanje stabilnih proizvodnih in ekonomskih razmer za kmetijstvo,
- Prestrukturiranje in dvig konkurenčnosti kmetijstva in povezanih panog,
- Ohranjanje rodnosti tal in proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč,
- Učinkovitejše tržno organiziranje kmetijstva, krepitev agroživilskih verig in večja prepoznavnost domačih proizvodov,
- Krepitev zagotavljanja javnih dobrin kmetijstva na področju varstva okolja in ohranjanja kulturne krajine,
- Socialno vzdržen in skladen razvoj podeželja,
- Večja vloga znanja in njegov učinkovitejši prenos.

Kot je razvidno navedene prednostne usmeritve v celoti zasledujejo tki. trajnostni koncept razvoja, ki je v osnovi tudi koncept oskrbe z lokalno pridelano hrano v Ljubljanski urbani regiji.

Z letom 2015 se bo sicer začela izvajati reforma Skupne kmetijske politike (SKP). Neposredna plačila glede na delež finančnih sredstev predstavljajo in ostajajo osnovni mehanizem te politike. Osrednja shema ostajajo proizvodno nevezana osnovna plačila, ki deluje v obliki plačilnih pravic, a bodo vrednosti plačilnih pravic predmet t.i. delne konvergence, kar sodi med ključne elemente reforme. Obenem daje reforma večji poudarek trajnostnemu razvoju kmetijstva in, podobno kot pri ukrepih razvoja podeželja, omogoča, da se del sredstev nameni določenim področjem ali sektorjem. Zato se z letom 2015 uvajajo v Sloveniji nove sheme: zelena komponenta, ki je obvezna, medtem ko bodo kmetijskim gospodarstvom na voljo tudi plačilo za mlade kmete, proizvodno vezane podpore (za strna žita, za mleko v gorskih območjih, za rejo govedi, za zelenjadnice, za beljakovinske rastline) in shema za male kmete.

Z letom 2015 se uvaja tudi spremembe v okviru nove kmetijsko okoljske sheme, kateri je dodana še podnebna komponenta. V okviru teh kmetijsko okoljskih in podnebnih plačil (KOPOP), ki se bodo izvajali v okviru dveh prednostnih nalog, lahko kmetje izbirajo med 19

operacijami, ki vsebujejo celo vrsto tehnološko okoljskih zahtev. Vzporedno z navedeno shemo bo z letom 2015 možno vstopiti v samostojen ukrep ekološkega kmetovanja (EK). Podpore bodo tako kot do sedaj dodeljene za preusmeritev in za izvajanje ekološkega kmetovanja. Prav tako ostaja aktualen ukrep za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD).

Razmeroma širok ostaja tudi spekter ostalih ukrepov v okviru Programa razvoja podeželja. Ti se bodo izvajali v okviru ostalih štirih prednostnih nalog in sicer:

- Prednostne naloge 1: Pospeševanje prenosa znanja in inovacij v kmetijstvu gozdarstvu in na podeželskih območjih.
- Prednostna naloga 2: Krepitev konkurenčnosti vseh vrst kmetijstva in krepitev sposobnosti vitalnosti kmetij.
- Prednostna naloga 3: Spodbujanje organiziranja živilske in neživilske verige ter obvladovanja tveganja v kmetijstvu.
- Prednostna naloga 6: Spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanja revščine in gospodarskega razvoja podeželskih območij.

6 Model izvajanja regionalnega projekta z lokalno pridelano hrano

V uspešno izvajanje sheme oziroma modela izvajanja regionalnega projekta z lokalno pridelano hrano v Ljubljanski urbani regiji mora biti vključenih čim več akterjev, ki so posredno ali neposredno vključeni v samo prehranske verige. Aktivnosti, ki jih ti akterji izvajajo, morajo biti usmerjene v doseganje istega cilja t.j. zagotavljanja čim višje ravni oskrbe prebivalstva z zdravo in kakovostno, lokalno pridelano hrano. Temelj tako zasnovane razvojne usmeritve mora biti zasnovan na čim tesnejšem medsebojnem sodelovanju glavnih akterjev oziroma deležnikov, ki sodelujejo pri oskrbi, kot tudi na povezovanju aktivnosti, ki jih v okviru te oskrbe izvajajo. Pri tem so seveda mišljene tako aktivnosti znotraj posameznih segmentov prehranske verige (kmetijska pridelava, predelava kmetijskih proizvodov, prodaja in trženje kmetijskih proizvodov), kot tudi znotraj celotne verige. V nadaljevanju so prikazane nekatere aktivnosti, ki skupaj z osnovno dejavnostjo, ki jo opravljajo ključni deležniki prehranske verige, tvorijo model izvajanja regionalnega projekta z lokalno pridelano hrano. Ta je v celoti v grafični obliki predstavljen na koncu tega poglavja.

6.1 Aktivnosti na področju kmetijske pridelave

6.1.1 Ohranjanje proizvodnega potenciala za proizvodnjo hrane

Zaradi močnega zmanjšanja obsega kmetijskih zemljišč v preteklosti in hkratne povečane želje in potrebe po čim višji stopnji samooskrbe s hrano postaja načrtna in sistematična integralna zemljiška politika tudi na regionalni ravni vse bolj nujna. Taka politika mora v prvi vrsti vzpostaviti mehanizme za ohranjanje rodovitnosti tal in proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč in mora obsegati naslednje aktivnosti:

- varstvo najboljših kmetijskih zemljišč pred trajnim spreminjanjem namembnosti in izboljšanje proizvodnega potenciala zemljišč,
- opredelitev območij, primarno namenjenih pridelavi hrane,
- varovanje kmetijskih zemljišč pred degradacijo, onesnaženjem in nesmotrno rabo,
- preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč,
- smotrno rabo zaraščenih in prekategoriziranih kmetijskih zemljišč v gozdna zemljišča in v proizvodna kmetijska zemljišča.

Ključno vlogo pri izvajanju integralne zemljiške politike za ohranjanje oziroma povečanje zemljiškega potenciala morajo imeti:

- občine z smelejšim načrtovanjem skladne, celostne in trajnostno naravnane prostorske politike,
- regija z trajnostno naravnano regionalno politiko,
- država oziroma resorno ministrstvo z:
- izvajanjem zakonodaje s področja kmetijsko zemljiške politike,
- izvajanjem ukrepov za izboljšanje kmetijskih zemljišč v okviru Programa razvoja podeželja,
- aktivnim vključevanjem Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov v trg kmetijskih zemljišč in v agrarne operacije z namenom povečevanja in zaokroževanja kmetijskih gospodarstev, usposabljanja kmetijskih zemljišč, ohranjanja rodnostnega potenciala.

6.1.2 Pridelava hrane izven kmetijskih gospodarstev

Poleg konvencionalne kmetijske pridelave in pridelave, ki temelji na okolju prijaznejših načinih gospodarjenja s kmetijskimi zemljišči, ima z vidika samooskrbnosti pomembno mesto tudi kmetijska pridelava izven okvira kmetijskih gospodarstev. V najširšem smislu predstavlja pridelovalno aktivnost znotraj mest, v okolici mest, pa tudi znotraj ruralnih območij. Za to obliko pridelave se uporabljajo različne pojme (Urbano kmetijstvo, Hobi kmetijstvo, vrtničkarstvo), ni pa na razpolago enotne definicije. Iz vidika vrste proizvodnje gre predvsem za pridelavo in distribucijo hrane iz rastlinskih kultur, lahko pa gre tudi za živinorejo. V grobem je možno opredeliti naslednje proizvodne tipe:

- mikrokmetovanje v bivališčih in okoli njih (vrtovi okoli hiš),
- mestni vrtnički (vrtničkarstvo na javnih ali poljavnih površinah),
- institucionalno vrtničkarstvo (v okviru šol, bolnišnic, domov za starejše, zaporov),
- majhna (pol)komercialna hortikultura dejavnost (za namene samooskrbe urbanih in primestnih malih kmetovalcev),
- specializirano urbano kmetijstvo (gojenje rož lončnic, drevesnih nasadov).

Na območju Ljubljanske urbane regije je že tradicionalno najbolj živo mikrokmetovanje, to je vrtničkanje na vrtovih hiš in pa vrtničkarstvo na javnih (mestnih) zemljiščih. Slednja oblika znotraj urbanih okolij pogosto predstavlja velik problem, saj praviloma s prostorskega vidika ni urejeno oziroma legalno. Vrtničkarji večinoma zasedajo javne zelene površine brez morebitnega predhodnega prostorskega načrtovanja lokalne skupnosti in brez kakšnih dogovorov. Glede na to, da ta vrsta pridelava pomembno prispeva k večji ravni samooskrbnosti, je vsekakor potrebno pristopiti k urejanju te dejavnosti tako, da jo bodo zainteresirani lahko izvajali kot eno izmed povsem legitimnih rab javnega prostora. Pomemben korak je v tem smislu naredila Mestna občina Ljubljana, ki sprejela Odlok o urejanju in oddaji vrtničkov v zakup in Pravilnik za urejanje območij vrtničkov v Mestni občini Ljubljana.

6.1.3 Izobraževanje kmetijskih pridelovalcev za pospešitev lokalne oskrbe s hrano

Raven razvoja in specializacije v kmetijstvu in kmetijski pridelavi prav gotovo terja ustrezno usposobljenost na tehnološkem, ekonomskem, okoljskem in številnih drugih področjih ter vedno večjo sposobnost pridobivanja in izmenjave znanja ter informacij. Poudariti je potrebno, da način prenosa znanja in informacij danes ni več zgolj enosmeren proces, temveč se vedno bolj odvija akterji, ki tradicionalno ustvarjajo in skrbijo za prenos znanja na eni strani ter končnimi uporabniki znanja oziroma kmetijskimi pridelovalci na drugi strani. Trend v prenosu znanj je spodbujanje medsebojnega povezovanja, učenja in ustvarjalnosti med kmeti in drugimi ciljnim skupinami na podeželju. Te bodo z večjo usposobljenostjo lahko krepile svojo konkurenčnost, povečale učinkovitost rabe virov, izboljšale okoljsko učinkovitost in prispevale k trajnostnemu razvoju podeželskih območij.

Zaradi zmanjševanja negativnih vplivov kmetijstva in kmetijske pridelave na okolje morajo imeti tudi na območju Ljubljanske urbane regije prednost pri izobraževanju kmetov vsebine s področja kmetijsko okoljsko podnebnih vsebin, ekološkega kmetovanja in dobrobiti živali. Ti, zelo ciljno naravnani izobraževalni sklopi, so predvsem namenjeni kmetijskim gospodarstvom, ki ležijo na:

- ekološko pomembnih območjih,
- najbolj ranljivih območij znotraj Nature 2000,

- prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemnih voda
- območjih pod Naturo 2000.

Poleg navedenih pa je v luči hitrejšega tehnološkega napredka poseben poudarek potrebno nameniti tudi spodbujanju pridobivanja znanj s področja digitalnih spretnosti, sodobnih metod predelave kmetijskih pridelkov in njihovega trženja. K višji ravni znanja zlasti na tehnološkem, ekonomskem in okoljskem področju pa morajo pomembno vlogo prispevati tudi demonstracijski projekti in centri. Teh je na območju regije kar nekaj, nekaj pa se jih predvideva tudi s pomočjo evropskih sredstev v programskem obdobju 2014-2020 še ustanoviti.

Poleg izobraževalnih in raziskovalnih institucij največji delež izobraževanja kmetijskih pridelovalcev odpade na delo Kmetijske svetovalne službe. Področja izobraževanja, ki jih KSS opravlja v različnih oblikah se delijo na:

- izobraževanje in svetovanje v zvezi s tehnološkim, gospodarskim in okoljevarstvenim področjem opravljanja kmetijske dejavnosti,
- izobraževanje in pomoč pri izdelavi razvojnih načrtov za kmetijska gospodarstva (investicije, poslovni načrti, načrti razvoja območja),
- izobraževanje in pomoč pri uveljavljanju ukrepov kmetijske politike,
- izobraževanje, svetovanje in pomoč pri organizaciji in delovanju rejskih organizacij, organizacij pridelovalcev in drugih oblik proizvodnega združevanja kmetijskih pridelovalcev,
- izobraževanje na področju kmetijskih in s kmetijstvom povezanih predpisov.

V praksi se izobraževanja izvajajo z:

- predavanji, tečaji, krožki, z osebnim svetovanjem in svetovanjem skupinam ter s sporočili v sredstvih javnega obveščanja,
- organizacijo strokovno pospeševalnih prireditev, razstav, prikazov in ekskurzij
- pripravo investicijskih programov za nove načine gospodarjenja na kmetijah, urejanje in nove načine rabe kmetijskih zemljišč, dopolnilne dejavnosti na kmetijah in razvoj podeželja
- spodbujanjem povezovanja in združevanja kmetov in članov njihovih družin v krožke, društva, zadruga in druge oblike
- usmerjanjem razvoja gospodarjenja na kmetijah in razvojem mojstrskih kmetij

6.2 Aktivnosti na področju predelave kmetijskih proizvodov

6.2.1 Predelava kmetijskih proizvodov na domu

Zaradi neugodnih cenovnih razmerij oziroma nizkih prodajnih cen kmetijskih pridelkov se v zadnjih letih vse več kmetijskih gospodarstev odloča za predelavo mesa in mleka doma na kmetiji. Ugodnejša zakonodaja s področja osnovne higienske prakse, ki je usklajena s smernicami Evropske unije, omogoča namreč razmeroma enostavno registracijo in enostaven način notranjega nadzora predelave. S tem imajo kmetijska gospodarstva, zaradi vse večjega povpraševanja po domači hrani, pridelani na tradicionalni način, možnost prodaje suhomesnatih in mlečnih izdelkov in izboljšanja dohodkovnega položaja.

Predelava kmetijskih proizvodov na domu je v okviru Programa razvoja podeželja podprta s finančnimi sredstvi za diverzifikacijo v nekmetijsko dejavnost. Glavni namen tega ukrepa je ustvariti pogoje in možnosti za ustvarjanje novih delovnih mest ter realizacijo poslovnih idej

članov kmečkega gospodinjstva. Namenjen je predvsem naložbam, ki so potrebne za začetek opravljanja nekmetijske dejavnosti ali za posodobitev in modernizacijo že obstoječe nekmetijske dejavnosti. V okviru tega ukrepa se tako lahko podpirajo tudi naložbe v proizvodne dejavnosti, povezane s predelavo proizvodov, prodajne dejavnosti, povezane s proizvodnimi dejavnostmi na kmetiji (specializirane trgovine za prodajo pridelkov in izdelkov iz lastne proizvodnje in okoliških kmetij oz. specializirane trgovine pridelkov in izdelkov okoliških kmetij oz. specializirane trgovine za prodajo živil).

Po podatkih o izvajanju navedenega ukrepa v programskem obdobju 2007 - 2013, je bila na območju Ljubljanske regije večina sredstev namenjena predelavi lesa, skoraj pa ni bilo finančnih intervencij na področju predelave hrane. Priložnost za registracijo predelave na domu pa se ponuja tudi v naslednjem programskem obdobju, ko se bo tovrstne aktivnosti možno izvajati v okviru 6. prednostne naloge PRP ali pa v okviru LEADER (CLLD) pristopa.

6.2.2 Mali in srednje veliki obrati za skupno predelavo kmetijskih proizvodov

Zaradi večje učinkovitosti pa tudi zaradi lažjega izpolnjevanja različnih administrativnih in higiensko zdravstvenih standardov, se je v preteklem programskem obdobju veliko pozornosti namenjal mikro obratom (malim in srednje velikim) za skupno predelavo kmetijskih proizvodov. Za ta namen naj bi služile tudi podpore v okviru 3. osi Programa razvoja podeželja, v okviru katerih so se finančna sredstva namenjala za:

- ustanavljanje in razvoj malih in srednje velikih obratov,
- posodabljanje opravljanja dejavnosti,
- ustvarjanje novih delovnih mest,
- razvoj podjetniških veščin in upravljaljskih znanj,
- izboljšanje stanja na področju podjetništva na podeželju.

Podpirale so se torej naložbe v že delujoča ali novo ustanovljena mikropodjetja s sedežem na podeželju in v proizvodne dejavnosti, ki izkoriščajo prednosti podeželskega prostora. Od okoli 150 podprtih različnih naložb v mikro podjetja na območju Ljubljanske urbane regija, jih je bilo le nekaj namenjenih naložbam v predelavo hrane. V naslednjem programskem obdobju bo potrebno tovrstnim naložbam tako v okviru politike razvoja podeželja kot tudi v okviru regionalne politike nameniti bistveno več pozornosti.

6.2.3 Proizvodnja kakovostnejše hrane in sheme kakovosti

Sheme kakovosti za kmetijske pridelke in živila so bile v Sloveniji uvedene predvsem z namenom, zadovoljiti želje kupcev po proizvodih, ki so avtentični in kakovostnejši ter hkrati dati pridelovalcem in predelovalcem možnost večje konkurenčnosti iz naslova kakovosti, ki jim omogoča ekonomsko prisotnost na trgu. Proizvodi iz shem kakovosti se od sorodnih razlikujejo po posameznih značilnostih glede proizvodnje ali sestave, pri proizvodnji teh proizvodov pa se morajo upoštevati predpisana pravila.

Na izvedbeni ravni ločujemo več vrst shem kakovosti, ki jih delimo na:

1. Sheme, ki so predpisane z evropskimi uredbami:

- Zaščitena označba porekla – vse faze pridelave in predelave kmetijskega proizvoda morajo potekati na določenem geografskem območju. Kakovost in značilnost proizvoda je izključno ali bistveno posledica vpliva geografskega okolja.

- Zaščiten geografski označba – vsaj ena od proizvodnih faz kmetijskega proizvoda mora potekati na določenem geografskem območju (npr. surovina lahko prihaja izven geografskega območja). Kakovost, sloves ali druge značilnosti proizvoda je mogoče pripisati temu geografskemu okolju.
 - Zajamčena tradicionalna posebnost - proizvodnja ni omejena na določeno geografsko območje, kar pomeni, da se proizvodi, ki se proizvajajo v skladu s specifikacijo, lahko proizvajajo na celotnem ozemlju RS in EU (v kolikor je pridobljena evropska zaščita). Ti proizvodi se proizvajajo ali na tradicionalen način ali iz tradicionalnih surovin ali po tradicionalnem receptu.
 - Ekološka proizvodnja – kmetijski pridelek ali živilo je pridelano in predelano po naravnih metodah in postopkih.
2. Sheme ki so predpisane z nacionalnim Zakonom o kmetijstvu:
- Višja kakovost - kmetijski pridelek ali živilo po svojih značilnih lastnostih pozitivno odstopa od drugih podobnih kmetijskih pridelkov in živil.
 - Integrirana pridelava - kmetijski pridelek je pridelan po metodah, kjer se regulirano uporabljajo dovoljeni agrotehnični ukrepi.
 - Dobrote z naših kmetij – so kmetijski pridelki in živila pridelana ali predelana na kmetiji po receptih značilnih za kmečke izdelke in z uporabo pretežnega dela lastnih surovin ali surovin iz lokalnega okolja.

Na območju Ljubljanske urbane regije se je v programskem obdobju 2007-2013 s finančnim sredstvi v okviru ukrepa Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane podprlo 33 kmetijskih gospodarstev. Vsa so uveljavljala sheme za ekološko pridelavo in predelavo kmetijskih proizvodov.

Tudi v PRP 2014-2020 se bo v okviru ukrepa Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila izvajal podukrep Dejavnost informiranja in promocije za proizvode, ki so zajeti v shemah kakovosti. Upravičenci do podpor v okviru tega podukrepa bodo skupine proizvajalcev, ki so pravne osebe in združujejo proizvajalce, ki sodelujejo v eni od upravičenih shem kakovosti za kmetijske proizvode ali živila ter uporabljajo pripadajoče simbole kakovosti oziroma zaščitne znake.

6.3 Aktivnosti na področju prodaje in trženja kmetijskih proizvodov

6.3.1 Neposredna prodaja kmetijskih proizvodov

Kmetijska gospodarstva lahko v zaostrenih tržnih razmerah uspešno poslujejo le, če vse njihove dejavnosti usmerjene v neposredno zadovoljevanje potreb in želja potrošnikov in v posredno doseganje primerne dohodka. Glede na spremenljive in pogosto negotove gospodarske razmere je pomembno, da se gospodarstva obnašajo racionalno in pri iskanju končnega porabnika svojih pridelkov iščejo in izbirajo različne prodajne poti.

Poleg drugih vrst prodaje, npr. prodaje veletrgovcem, zadrugam ter drugim odkupovalcem, se lahko vsaka kmetija odloči za neposredno prodajo. Ta prinaša ponudnikom hrane celo vrsto pozitivnih pa tudi nekaj negativnih učinkov. Med prve vsekakor štejemo dodatni zaslužek na gospodarstvu pri enakem obsegu pridelave, neodvisnost od posrednikov, dodatno zaposlitev delovne sile, možnost izkoriščanja slabo zasedenih tržnih niš, socialni stik z ljudmi, takojšnja odzivnost terena in takojšnje plačilo. Med negativne učinke pa lahko štejemo večjo porabo delovnega časa, dodatne investicije (prodajni prostor, embalaža,

pakiranje, prevoz), potrebno dodatno izobraževanje (o trženju), dodatno obremenitev za celotno družino itd.

Glede na udeležene subjekte in tržne poti je poznanih več oblik neposredne prodaje:

- Prodaja na domu - najenostavnejša oblika prodaje kmetijskih pridelkov in proizvodov, ki se odvija na domači kmetiji.
- Prodaja kupcem samoodjemalcem (lastno nabiranje) se običajno uporablja pri pridelkih, s katerimi je veliko dela glede spravila. Cene teh proizvodov so običajno nižje od tistih na tržnici in drugih vrstah neposredne prodaje.
- Ulična prodaja (stojnica v bližini prometnih cest ali turistično zanimivih točk).
- Dostava na dom – za ta način prodaje je potrebno primerno vozilo za dostavo proizvodov in predhoden dogovor glede vrste in količine proizvodov.
- Občasna prodaja na različnih sejmi in prireditvah, ki lahko predstavlja dobro promocijo za neposredno prodajo na domu.
- Prodaja na lokalni tržnici - dnevno ali z časovno vnaprej določenim terminom.
- Potujoča prodajalna, ki deluje podobno kot prodaja na premični stojnici na več lokacijah.
- Prodaja preko oglasov – pri tem se lahko uporabi različne medije za oglaševanje, npr. radio, časopise, oglasne deske.
- Spletna prodaja kjer se poleg individualne ponudbe pojavljajo tudi spletni portali z združeno ponudbo.

Večina kmetij običajno kombinira različne oblike posredne in neposredne prodaje pri čemer kmetije, ki se ukvarjajo z neposredno prodajo, običajno na podlagi izkušenj pri prodaji uvajajo nove oblike prodaje in tako pridobivajo nove kupce.

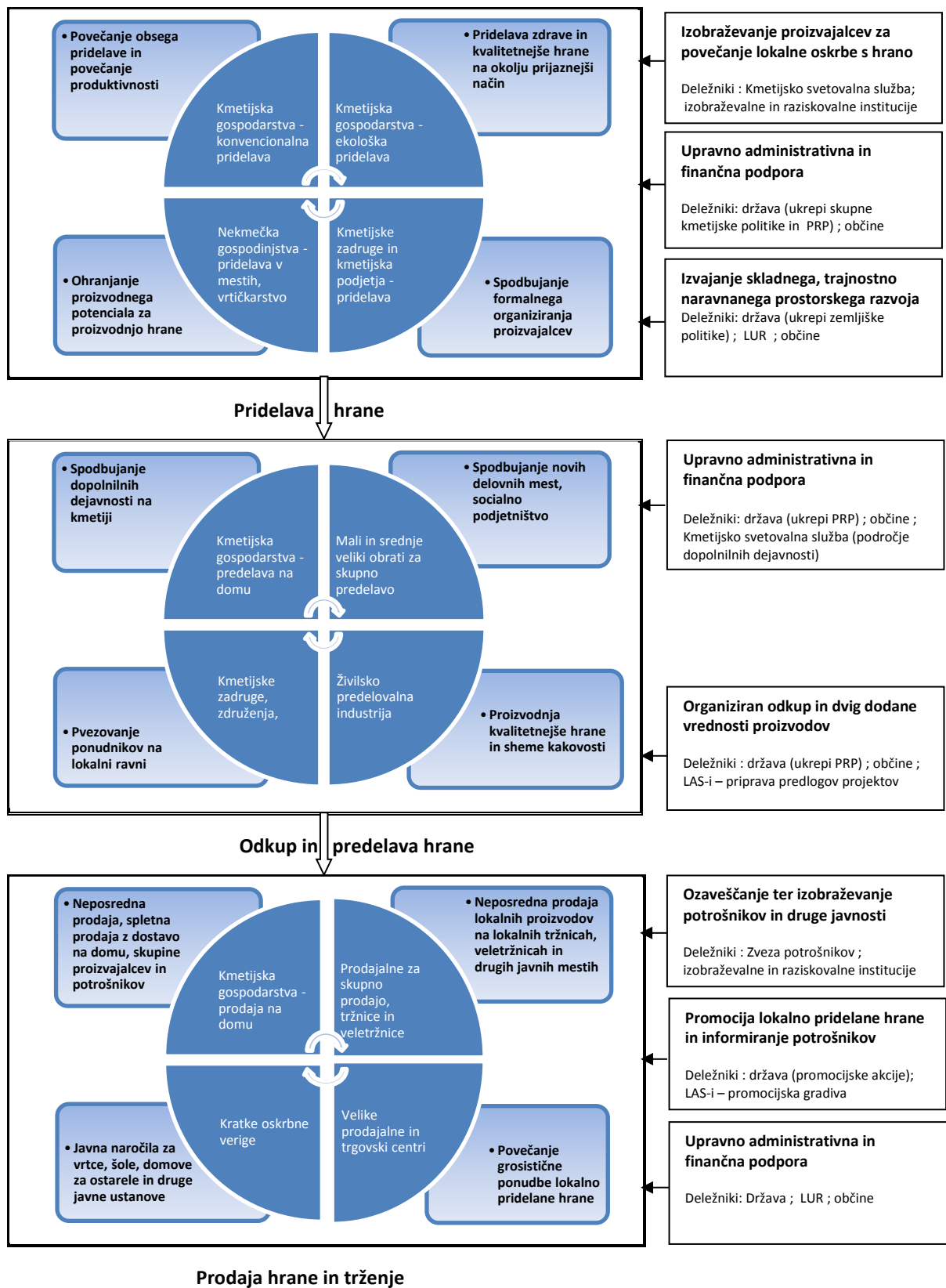
6.3.2 Kratke prehranske (oskrbne) verige z lokalno pridelano hrano

Spodbujanje povezovanja v kratke prehranske verige prav gotovo prinaša številne koristi, tako v ekonomskem kot tudi okoljskem in socialnem smislu. Ta oblika prodaje in trženja kmetijskih pridelkov in proizvodov namreč prinaša prednosti skupnega tržnega nastopa in promocije, zmanjševanja stroškov zaradi krajših distribucijskih poti in optimalnejše rabe proizvodnih obratov. Z vidika potreb potrošnika in usmeritev prehranske politike so kratke oskrbe verige pomembne zlasti z vidika zagotavljanja večje kakovosti (hranilnosti) živil.

Dodatno povezovanje v take verige posredno lahko prispeva k ustrežnejši porazdelitvi ekonomskih koristi med posameznimi člani ter k povečanju pogajalske moči primarnih proizvajalcev v odnosu do drugih členov v verigi. Poleg ekonomskih učinkov vsebuje potencial za ustvarjanje novih delovnih mest, lahko tudi v povezavi s socialnim podjetništvom.

Pomembni porabniki hrane tako na državni kot tudi regionalni ravni so javni zavodi (šole, vrtci, domovi za ostarele, bolnišnice itd.), ki za oskrbo s hrano potrošijo zelo veliko finančnih sredstev. Praksa kaže, da te institucije še vedno pretežno naročajo hrano, ki je cenovno ugodna, a dostikrat manj kakovostna na račun njene pridelave in predelave ter dolge poti od njive do krožnika. Le manjši del oskrbe temelji na lokalno pridelani hrani, pa še ta je pretežno omejena na zelenjavo in sadje, druga živila pa so bistveno manj vključena. Zaradi bližine lokacije proizvodnje in lokacije porabe so kratke oskrbne verige tako pravzaprav idealna rešitev za oskrbo s hrano v Ljubljanski regiji.

Slika 5: Model izvajanja regionalnega projekta oskrbe s hrano – deležniki in aktivnosti

7 Sklepne misli

Trajnostni razvoj je nedvomno tista strateška usmeritev, na podlagi katere bi bilo v Ljubljanski urbani regiji možno doseči višjo raven oskrbe s hrano. Struktura pridelave in prireje se bo v prihodnje morala bistveno bolj kot doslej prilagajati povpraševanju potrošnikov, saj k temu pridelovalce vse bolj usmerja tudi že večkrat reformirana kmetijska politika. Zdi se, da bo prilagajanje povpraševanju edina možna pot za ohranitev in razvoj kmetijstva v regiji. Tržne priložnosti za večjo ponudbo lokalno pridelane hrane ostajajo še naprej v veliki meri razmeroma neizkoriščene, prav tako je še vedno skromna raznolikost ponudbe pridelkov.

Lokalno kmetijstvo in lokalna kmetijska pridelava bosta prav gotovo sledila povpraševanju. Pri tem se bo moralo izboljšati sodelovanje in organiziranost pridelovalcev ter izboljšati prodajne poti in komunikacijo med proizvajalci in lokalnimi/regionalnimi potrošniki, tako individualnimi kot različnimi ustanovami (šole, vrtci, domovi za starejše, podjetja ipd.).

Ali ima torej Ljubljanska urbana regija možnosti za lokalno oskrbo s prehranskimi proizvodi? Odgovor je pozitiven, saj možnosti za to (vsaj do določene mere) so, pa prav gotovo pa niso še dovolj dobro izkoriščene. Da bi jih lahko bolje izkoristili, je potrebno več vložiti v ozaveščenost potrošnikov, v izobraževanje in usposabljanje kmetov, v raziskave na področju kmetijstva ter nove tehnologije, v organiziranost pridelovalcev in njihov skupni nastop na trgu, v odpravljanje birokratskih ovir. Prav tako je potrebno boljše varovati kmetijske proizvodne potencialne, ki se v zadnjih letih zaskrblyujoče zmanjšujejo na račun spremembe namembnosti kmetijskih zemljišč v zazidljiva, po drugi strani pa se vse večji delež kmetijskih površin uporablja tudi za neprehranske namene.

Lokalno pridelana hrana dejansko postaja »modni trend« med potrošniki. Ozaveščenost potrošnikov o njenih prednostih narašča, s tem pa tudi želja po njenem kupovanju. Najpomembnejše prednosti lokalno pridelane hrane so predvsem večja kakovost, svežina zelenjave in krajši transport, kar prispeva tudi k manjšemu onesnaženju okolja. Poleg tega lokalno pridelana hrana pomembno prispeva k boljši lokalni ekonomiji, socialni blaginji in k manjšemu deležu ogljičnega odtisa. Zakaj ne bi teh pozitivnih učinkov, ki jih prinaša oskrba z lokalno pridelano hrano izkoristila tudi z demografskega in ekonomskega vidika tako močna regija, kot je Ljubljanska urbana regija?

8 Viri in literatura

BEDRAČ, Matej, KOŽAR, Maja, MOLJK, Ben, PINTAR, Marjeta, VOLK, Tina (avtor, urednik), ZAGORC, Barbara, et al. *Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2013*, (KIS - Poročila o strokovnih nalogah, 160). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje: Kmetijski inštitut Slovenije, 2014. 227 str., tabele, graf. prikazi. <http://www.kis.si/pls/kis/!kis.web/m=36&j=SI#nav>. [COBISS.SI-ID [4528488](#)]

CUNDER, Tomaž, BEDRAČ, Matej. Is rural development policy in Slovenia really sustainable?. V: *Prospects of agriculture and rural areas in the context of durable development : Scientific papers*, (Scientific papers, vol. 11, iss. 3). Bucharest, Romania: University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, 2011, vol. 11, iss. 3, str. 53-58. <http://www.managusamv.ro/reviste/publicatii>. [COBISS.SI-ID [3657832](#)]

DERNULC, Simona, ILJAŠ PETROVIČ, Uršula, KUTIN SLATNAR, Barbara, OREŠNIK, Irena, CUNDER, Tomaž, GOLEŽ, Mojca, JUVANČIČ, Luka. 2002: Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2000 = Agricultural census, Slovenia, 2000, (Rezultati raziskovanj, 15, Kmetijstvo in ribištvo, = Agriculture and fishing, št. 777). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije: = Statistical Office of the Republic of Slovenia, 256 str., pril., ilustr.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). 2007: Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013, , Ljubljana, 323 str.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). 2015: Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2014-2020, , Ljubljana, 824 str.

Resolucija os strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo si hrano za jutri«, Uradni list RS št. 25/2011

SLABE ERKER, Renata, BEDRAČ, Matej, CUNDER, Tomaž, KLUN, Maja, LAMPIČ, Barbara, MRAK, Irena, REDNAK, Miroslav. *Parametri trajnostnega razvoja kmetijstva. Del 5, Sinteza empiričnih spoznanj in priporočila za vodenje politike*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2012. 51 f., tabele, graf. prikazi. ISBN 978-961-6906-07-4. [COBISS.SI-ID [263566080](#)]

SURS, <http://www.stat.si/>, (spletne strani).

9 Priloge

Preglednica 12: Kmetijska zemljišča v obdelavi glede na tip kmetij v OMD po občinah

Občina	Gorska	Hribovska	Kraška	Druga	Strma	Osnovna	OMD- skupaj
Borovnica	1,27	161,62	0,00	209,90	30,45	0,00	403,24
Brezovica	278,76	471,26	0,61	1.734,04	4,14	25,14	2.513,95
Dobrepolje	37,37	0,26	1.515,95	0,42	0,00	1,25	1.555,24
Dobrova Polhov Gradec	1.430,76	743,80	0,00	71,84	111,79	366,76	2.724,95
Dol pri Ljubljani	63,32	159,39	0,00	0,00	53,99	44,21	320,91
Domžale	83,41	195,96	50,97	0,00	17,66	7,03	355,03
Grosuplje	68,91	468,46	1.882,82	9,51	67,26	137,29	2.634,24
Horjul	289,74	236,95	0,00	5,66	130,90	281,40	944,65
Ig	408,72	416,55	4,26	2.344,66	17,52	44,24	3.235,94
Ivančna Gorica	459,57	550,69	2.559,82	2,81	544,74	384,65	4.502,28
Kamnik	1.369,46	1243,21	2,98	2,30	704,58	253,92	4.311,80*
Komenda	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04	0,00	0,04
Litija	3.374,29	623,72	23,39	0,55	165,25	277,57	4.464,76
Ljubljana	746,57	608,15	9,42	516,66	27,65	512,09	2.420,53
Log Dragomer	0,00	9,12	0,00	505,28	4,45	8,52	527,37
Logatec	1.998,85	19,96	1.164,52	2,77	18,29	2,90	3.207,30
Lukovica	497,20	509,56	5,38	0,00	628,82	10,47	1.651,44
Medvode	195,36	238,32	0,00	0,00	14,10	110,39	558,17
Mengeš	0,00	21,63	11,52	0,00	0,00	0,00	33,15
Moravče	476,23	324,21	74,83	0,00	734,49	2,42	1.612,19
Škofljica	73,71	550,86	9,62	643,78	1,67	53,47	1.333,11
Šmartno pri Litiji	843,86	934,64	12,01	0,00	281,83	87,58	2.159,92
Trzin	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Velike Lašče	485,88	1.316,91	23,70	7,01	78,31	1,10	1.912,91
Vodice	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vrhnika	425,63	201,97	2,35	2.534,17	370,63	14,05	3.548,79
Skupaj	13.608,87	10.007,20	7.354,14	8.591,36	4.008,54	2.626,45	46.931,92
- delež (%)	29,00	21,32	15,67	18,31	8,54	5,60	100,00

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2014

* Skupaj s površinami planin

Preglednica 13: Razvrstitev njiv glede na njihov proizvodni potencial (kvaliteto tal) po občinah

Občina	Njive, glede na proizvodni potencial				Njive skupaj (ha)
	Njive na najboljših tleh	Njive na dobrih tleh	Njive na slabših tleh	Njive na zelo slabih tleh	
Borovnica	0,00	20,02	21,15	17,93	59,11
Brezovica	0,00	10,03	284,99	500,58	795,59
Dobrepolje	229,20	167,15	25,94	0,00	422,29
Dobrova Polhov Gradec	61,73	141,29	229,25	27,60	459,87
Dol pri Ljubljani	4,98	370,94	77,31	0,00	453,23
Domžale	47,71	713,35	341,08	169,92	1.272,06
Grosuplje	18,44	642,09	288,48	1,55	950,56
Horjul	0,00	23,43	62,66	49,02	135,11
Ig	0,00	598,63	393,79	631,10	1.623,53
Ivančna Gorica	0,00	1.130,46	444,42	2,69	1.577,57
Kamnik	19,81	371,46	68,16	0,00	459,42
Komenda	4,75	593,97	116,20	25,65	740,56
Litija	0,37	375,36	214,77	0,08	590,58
Ljubljana	133,53	1.368,73	339,28	328,26	2.169,80
Log Dragomer	0,00	1,17	54,31	190,14	245,62
Logatec	7,95	120,12	57,45	2,72	188,24
Lukovica	0,00	96,51	168,89	0,01	265,41
Medvode	14,92	623,90	145,09	0,31	784,22
Mengeš	41,33	702,23	8,87	0,00	752,43
Moravče	0,00	143,60	131,05	0,00	274,66
Škofljica	0,00	36,82	199,66	278,32	514,79
Šmartno pri Litiji	0,00	204,96	192,64	0,03	397,63
Trzin	10,88	62,97	101,98	12,69	188,52
Velike Lašče	0,00	23,42	25,42	18,73	67,58
Vodice	6,29	685,01	23,63	0,00	714,93
Vrhnika	0,00	56,25	616,91	248,63	921,78
Skupaj	601,88	9.283,87	4.633,36	2.505,97	17.025,07
- delež (%)	3,54	54,53	27,21	14,72	100,00

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2014

Preglednica 14: Razvrstitev travinja glede na njihov proizvodni potencial (kvaliteto tal) po občinah

Občina	Travinje, glede na proizvodni potencial (ha)				Travinje skupaj (ha)
	Travinje na najboljših tleh	Travinje na dobrih tleh	Travinje na slabših tleh	Travinje na zelo slabih tleh	
Borovnica	123,78	67,86	137,33	13,17	342,14
Brezovica	44,09	358,32	972,05	342,68	1.717,14
Dobrepolje	299,28	692,31	141,36	0,00	1.132,95
Dobrova Polhov Gradec	361,52	1.417,29	591,97	9,65	2.380,43
Dol pri Ljubljani	120,63	328,83	31,08	0,00	480,55
Domžale	460,58	516,17	200,53	16,55	1.193,83
Grosuplje	330,84	1.681,71	694,60	0,00	2.707,15
Horjul	16,05	333,76	456,46	0,00	806,27
Ig	236,53	233,76	834,64	306,79	1.611,71
Ivančna Gorica	1.062,97	2.671,28	442,17	5,86	4.182,28
Kamnik	397,38	3.121,33	697,39	33,67	4.249,76
Komenda	56,83	100,80	107,22	0,16	265,02
Litija	326,36	2.349,25	1.167,51	0,00	3.843,12
Ljubljana	733,94	1.235,26	687,09	183,40	2.839,69
Log Dragomer	15,94	18,20	138,68	107,76	280,59
Logatec	549,69	1.786,34	682,46	0,00	3.018,49
Lukovica	84,84	673,69	940,79	0,00	1.699,32
Medvode	202,91	511,59	115,51	4,25	834,26
Mengeš	78,66	54,03	1,20	0,00	133,89
Moravče	46,02	1.495,91	139,47	0,00	1.681,40
Škofljica	136,63	241,24	435,40	62,19	875,45
Šmartno pri Litiji	222,86	804,89	724,00	0,00	1.751,74
Trzin	25,89	2,58	3,28	0,00	31,75
Velike Lašče	491,35	673,80	683,93	0,00	1.849,07
Vodice	80,61	265,52	66,19	0,00	412,32
Vrhnika	135,33	820,06	1.576,34	89,22	2.620,95
Skupaj	6.641,52	22.455,78	12.668,65	1.175,34	42.941,29
- delež (%)	15,47	52,29	29,50	2,74	100,00

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2014

Preglednica 15: Število kmetijskih gospodarstev in povprečno število živine; po občinah

Občina	GVŽ		Govedo		Krave		Prašiči	
	št. KMG	glav na KMG	št. KMG	glav na KMG	št. KMG	glav na KMG	št. KMG	glav na KMG
Borovnica	98	6,2	70	10,3	64	4,8	z	z
Brezovica	217	9,7	158	16,5	141	7,1	32	10,4
Dobrepolje	250	3,9	156	8,4	98	3,7	z	z
Dobrova Polhov Gradec	334	9,3	289	14,9	254	6,3	48	4,7
Dol pri Ljubljani	139	6,4	118	10,1	92	4,8	21	14,7
Domžale	239	30,4	193	30,1	172	14,7	46	913,9
Grosuplje	440	7,9	330	14,5	234	6,6	z	z
Horjul	130	7,0	111	11,8	92	4,2	7	2,4
Ig	246	7,3	193	13,1	165	4,5	30	3,3
Ivančna Gorica	829	6,7	626	11,6	466	4,6	149	5,3
Kamnik	713	6,8	624	9,9	574	4,8	84	2,7
Komenda	81	16,1	70	26,5	58	12,7	z	z
Litija	632	6,4	500	10,5	422	4,8	137	4,8
Ljubljana	623	11,4	480	12,3	409	5,3	66	9,6
Log Dragomer	39	10,0	28	21,1	25	6,0	z	z
Logatec	350	8,8	295	14,1	219	6,4	37	3,0
Lukovica	343	7,9	286	10,3	264	4,4	87	4,5
Medvode	210	10,8	162	18,8	128	9,1	11	4,9
Mengeš	z	z	31	14,9	29	5,2	-	-
Moravče	339	6,9	310	10,2	280	4,7	61	3,9
Škofljica	141	7,2	105	13,5	89	4,5	9	3,2
Šmartno pri Litiji	320	8,0	260	12,5	211	6,0	66	3,8
Trzin	z	z	10	18,1	8	10,9	-	-
Velike Lašče	239	5,6	167	9,5	128	4,3	20	2,5
Vodice	116	13,2	96	21,4	76	11,1	z	z
Vrhnika	224	11,4	173	19,0	148	8,2	38	7,1
Skupaj	7.335	8,8	5.841	13,2	4.846	5,9	993	47,8

Vir: SURS, Popis kmetijskih gospodarstev, 2010

Preglednica 16: Število kmetijskih gospodarstev in povprečna površina pomembnejših kultur; po občinah

Občina	Njive		Pšenica in pira		Koruza za zrnje		Krompir	
	št. KMG	ha na KMG	št. KMG	ha na KMG	št. KMG	ha na KMG	št. KMG	ha na KMG
Borovnica	99	1,16	8	0,50	26	0,35	58	0,07
Brezovica	228	3,90	34	1,03	96	1,06	136	0,09
Dobrepolje	295	1,56	67	0,33	57	0,16	229	0,08
Dobrova Polhov Gradec	309	1,47	17	0,65	47	0,38	234	0,08
Dol pri Ljubljani	135	2,85	51	0,71	46	0,52	100	0,22
Domžale	226	10,42	86	7,41	z	z	118	0,16
Grosuplje	462	2,12	110	0,85	102	0,18	313	0,08
Horjul	103	1,31	13	0,38	10	0,20	66	0,08
Ig	272	4,87	60	1,05	149	1,44	165	0,10
Ivančna Gorica	896	1,71	262	0,59	231	0,42	686	0,18
Kamnik	615	0,79	46	0,91	25	0,08	415	0,08
Komenda	z	z	33	1,85	23	1,96	48	1,77
Litija	660	0,84	132	0,30	105	0,19	469	0,06
Ljubljana	694	2,98	150	1,13	161	1,20	436	0,20
Log Dragomer	39	5,90	13	2,23	26	2,12	z	z
Logatec	377	0,59	16	0,19	z	z	316	0,08
Lukovica	324	0,88	53	0,53	25	0,28	194	0,10
Medvode	212	4,03	51	1,78	5	0,40	101	0,19
Mengeš	z	z	z	z	z	z	z	z
Moravče	309	0,96	48	0,46	31	0,13	229	0,07
Škofljica	146	2,88	z	z	72	1,43	101	0,06
Šmartno pri Litiji	326	1,27	55	0,36	53	0,13	254	0,07
Trzin	12	5,58	6	1,50	z	z	z	z
Velike Lašče	239	0,29	z	z	z	z	192	0,07
Vodice	128	4,49	63	1,16	18	0,78	56	0,41
Vrhnika	232	3,34	32	0,72	62	1,21	148	0,09
Skupaj	7.449	1,20	1.437	1,89	1.426	2,45	5.094	1,37

Vir: SURS, Popis kmetijskih gospodarstev, 2010

Preglednica 17: Število kmetijskih gospodarstev in povprečna površina krmnih rastlin po občinah

Občina	Ječmen		Krmne rastline		Silažna koruza		Travinje	
	št. KMG	ha na KMG	št. KMG	ha na KMG	št. KMG	ha na KMG	št. KMG	ha na KMG
Borovnica	z	z	z	z	z	z	106	7,04
Brezovica	41	1,05	152	3,78	97	3,39	224	7,73
Dobrepolje	48	0,46	243	1,51	40	1,15	306	4,37
Dobrova Polhov Gradec	17	0,88	189	1,76	64	2,67	378	6,83
Dol pri Ljubljani	56	1,11	94	1,74	54	1,48	142	3,52
Domžale	100	1,48	183	6,88	109	5,99	267	4,76
Grosuplje	83	1,06	365	1,83	167	1,62	514	5,80
Horjul	106	0,75	234	3,62	74	2,91	274	5,42
Ig	387	0,81	708	1,07	327	1,16	955	4,70
Ivančna Gorica	33	0,48	389	0,94	97	1,35	760	5,07
Kamnik	109	0,43	495	0,78	132	1,04	714	5,27
Komenda	169	1,04	467	2,32	207	2,10	747	4,69
Litija	6	0,33	216	0,85	52	1,04	374	8,36
Ljubljana	31	0,45	201	0,95	70	1,19	375	4,67
Log Dragomer	61	1,67	150	3,72	104	3,03	222	4,67
Logatec	11	z	20	4,20	14	2,57	z	z
Lukovica	47	0,45	221	0,97	63	1,24	356	5,03
Medvode	30	z	95	1,94	45	2,24	166	5,10
Mengeš	z	z	117	0,37	14	0,86	321	5,79
Moravče	55	1,07	104	3,39	84	2,86	136	3,07
Škofljica	36	0,72	171	3,21	84	2,79	257	9,26
Šmartno pri Litiji	z	z	91	1,26	22	1,45	147	6,09
Trzin	46	2,02	70	5,34	54	4,11	z	z
Velike Lašče	z	z	z	z	z	z	14	2,29
Vodice	52	0,38	243	1,34	89	1,34	343	5,19
Vrhnika	11	1,00	33	3,52	16	3,88	40	5,78
Skupaj								

Vir: SURS, Popis kmetijskih gospodarstev, 2010

Preglednica 18: Število kmetijskih gospodarstev po proizvodnih tipih in občinah

Občina	Poljščine	Vrtnarstvo	Trajni nasadi	Pašna živinoreja	Prašiči in perutnina	Mešana rastlinska pridelava	Mešana živinoreja	Mešana rastl. in živ. pridelava
Borovnica	z	-	11	z	-	z	z	20
Brezovica	37	-	4	173	3	5	9	14
Dobrepolje	108	z	z	173	z	4	8	21
Dobrova Polhov Gradec	47	4	z	297	z	7	z	20
Dol pri Ljubljani	z	8	z	94	-	z	8	27
Domžale	41	4	z	192	z	8	12	19
Grosuplje	116	z	z	368	z	10	9	22
Horjul	25	z	z	116	-	-	-	z
Ig	79	-	z	190	z	z	10	18
Ivančna Gorica	183	z	z	628	z	22	55	72
Kamnik	61	z	12	596	z	11	14	70
Komenda	19	z	z	63	-	-	z	z
Litija	122	z	20	516	z	12	20	41
Ljubljana	137	47	46	415	4	49	25	103
Log Dragomer	6	-	-	27	-	z	z	z
Logatec	60	-	6	292	-	12	9	29
Lukovica	37	z	5	279	z	3	21	27
Medvode	28	4	4	177	-	5	4	18
Mengeš	4	z	-	28	-	-	z	z
Moravče	26	-	z	288	-	z	12	33
Škofljica	37	-	z	103	z	z	z	z
Šmartno pri Litiji	33	z	z	262	-	z	14	33
Trzin	z	-	z	z	-	-	-	-
Velike Lašče	94	-	10	185	-	21	3	18
Vodice	25	3	-	97	-	3	5	10
Vrhnika	49	z	10	182	z	12	6	16
Skupaj	1397	96	189	5818	28	207	260	678
- delež (%)	16,1	1,1	2,2	67,1	0,3	2,4	3,0	7,8

Vir: SURS, Popis kmetijskih gospodarstev, 2010

Preglednica 19: Kmetijska gospodarstva glede na namen pridelave po občinah

Občina	Izključno za lastno porabo		Pretežno za lastno porabo		Prodaja neposredno potrošnikom		Prodaja posrednikom	
	št. KMG	ha KZU	št. KMG	ha KZU	št. KMG	ha KZU	št. KMG	ha KZU
Borovnica	49	145	13	59	31	382	19	305
Brezovica	100	355	18	69	28	581	99	1623
Dobrepolje	232	860	9	41	16	150	63	754
Dobrova Polhov Gradec	149	481	35	123	24	271	177	2179
Dol pri Ljubljani	63	163	27	91	24	276	41	369
Domžale	76	186	52	200	53	687	101	2571
Grosuplje	272	942	55	252	46	389	162	2389
Horjul	81	292	11	56	12	119	47	570
Ig	132	458	34	188	27	326	113	1845
Ivančna Gorica	546	1880	113	476	67	721	261	3008
Kamnik	308	957	157	643	81	613	224	2200
Komenda	20	35	14	43	16	105	47	859
Litija	336	1117	110	506	55	424	235	2388
Ljubljana	316	985	95	357	190	1618	225	2718
Log Dragomer	21	73	5	7	-	-	z	z
Logatec	119	371	95	379	30	430	164	2196
Lukovica	159	493	64	295	33	218	122	1072
Medvode	67	185	45	133	22	235	106	1355
Mengeš	10	28	13	47	z	z	z	z
Moravče	161	505	69	318	21	142	112	1143
Škofljica	83	285	35	157	8	78	44	756
Šmartno pri Litiji	157	488	27	112	16	130	157	1488
Trzin	4	9	5	11	z	z	z	z
Velike Lašče	216	798	22	104	12	106	81	941
Vodice	33	82	23	76	z	z	64	702
Vrhnika	105	348	29	144	33	658	112	2030
Skupaj	3.815	12.522	1.175	4.887	879	8.904	2.804	36.304
- delež (%)	43,0	20,0	13,6	7,8	10,1	14,2	32,3	58,0

Vir: SURS, Popis kmetijskih gospodarstev, 2010

Preglednica 20: Razporeditev nekaterih deležnikov oskrbe z lokalno pridelano hrano po občinah

Občina	Kmetijske zadruge	Kmetijska svetovalna služba (sedež + izpostave)	Lokalna akcijska skupina (LAS)	Sheme kakovosti hrane (število)	Ustanovljene skupine proizvajalcev (število)
Borovnica	-	Vrhnika	LAS Barje z zaledjem	2	
Brezovica	KZ Podpeč	Ljubljana-Vič	LAS Barje z zaledjem		
Dobrepolje	KZ Dobrepolje	Grosuplje	LAS Od Idrijce do Kolpe		
Dobrova Polhov Gradec	KZ Dolomiti	Ljubljana-Vič	LAS Barje z zaledjem	2	
Dol pri Ljubljani	-	Ljubljana-MP	LAS Srce Slovenije		
Domžale	KZ Radomlje	Sedež	-	4	
Grosuplje	KZ Grosuplje	Sedež	LAS Sožitje med mestom in podeželjem		
Horjul	-	Ljubljana-Vič	LAS Barje z zaledjem	1	
Ig	KZ Ig	Ljubljana-Vič	LAS Sožitje med mestom in podeželjem		
Ivančna Gorica	KZ Stična	Grosuplje	LAS Sožitje med mestom in podeželjem	1	
Kamnik	KGZ Kamnik	Sedež	LAS Srce Slovenije	5	
Komenda	-	Kamnik	-		
Litija	KGZ Litija	Sedež	LAS Srce Slovenije	3	
Ljubljana	KZ Dobrunje	Sedež	LAS Sožitje med mestom in podeželjem	1	9
Log Dragomer	-	Vrhnika	LAS Barje z zaledjem		
Logatec	KGZ Logatec, KZ Rovte	Sedež	LAS Po poteh dediščine od Idrijce do Kolpe		2
Lukovica	MZ Prevoje	Domžale	LAS Srce Slovenije	10	2
Medvode	KZ Medvode	Sedež	-		
Mengeš	-	Domžale	-		
Moravče	-	Domžale	LAS Srce Slovenije		
Škofljica	-	Ljubljana-Vič	LAS Sožitje med mestom in podeželjem		
Šmartno pri Litiji	-	Litija	LAS Srce Slovenije	4	
Trzin	-	Domžale	-		
Velike Lašče	KZ Velike Lašče	Ribnica	LAS Po poteh dediščine od Idrijce do Kolpe		
Vodice	-	Medvode	-		
Vrhnika	-	Sedež	LAS Barje z zaledjem		
Skupaj	15	8	4	32	13

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2013